

Suvi Lamminen

VANHEMPIEN OSALLISUUS EURAJOEN KUNNAN VARHAIS-
KASVATUKSESSA

Sosiaalialan koulutusohjelma

Ylempi AMK

2018

VANHEMPIEN OSALLISUUS EURAJOEN KUNNAN VARHAISKASVATUKSESSA

Lamminen, Suvi
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma, ylempi AMK
huhtikuu 2018
Sivumäärä: 62
Liitteitä: 4

Asiasanat: vanhemmat, osallisuus, varhaiskasvatus, toimintatutkimus

Opinnäytetyön aiheena oli vanhempien osallisuus varhaiskasvatuksessa. Tavoitteena oli kuvata, mitä vanhempien osallisuus varhaiskasvatuksessa on, miten vanhemmat ja varhaiskasvatuksen henkilöstö kokevat vanhempien osallisuuden ja miten sitä voisi kehittää. Kehittämistyö tehtiin Eurajoen kunnan varhaiskasvatuksessa.

Kehittämistyöni aihe oli ajankohtainen uudistuneiden valtakunnallisten varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden myötä, jotka ovat nykyään varhaiskasvatusta velvoittavia. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa todetaan, että osallisuutta edistäviä toimintatapoja sekä rakenteita tulee tietoisesti kehittää. Lisäksi lasten, henkilöstön ja huoltajien aloitteita, näkemyksiä ja mielipiteitä tulee arvostaa.

Opinnäytetyössä käydään lävitse vanhemmuutta, osallisuuden monia muotoja ja osallisuuden merkitystä varhaiskasvatuksessa. Tutkimuksessa oli toimintatutkimuksellinen lähestymistapa, jossa hyödynsin kyselyitä ja ideariihimenetelmää. Omiin kyselyihinsä vastasivat sekä varhaiskasvatuksessa olevien lasten vanhemmat kuin myös varhaiskasvatuksen henkilöstö. Lisäksi toteutin varhaiskasvatuksen henkilöstölle ideariihityöskentelyjä. Toimintatutkimukseni tavoitteeni oli kehittää käytännön toimintaa varhaiskasvatuksen arjessa ja luoda uusia toimintatapoja vanhempien osallisuuden tukemiseksi.

Opinnäytetyöni tulokseni kirjasin, miten vanhemmat ja varhaiskasvatuksen henkilöstö kokevat osallisuuden sekä herättelin keskustelua varhaiskasvatuksen henkilöstön keskuudessa vanhempien osallisuudesta. Lopputuotoksena syntyi vinkkivihko, johon on koottu kehittämistyössäni esille nousseita ideoita. Vinkkivihon tarkoituksena on mahdollistaa varhaiskasvatuksen henkilöstön käyttöön lisää erilaisia toimintatapoja vanhempien osallisuuden tukemiseksi ja kehittämiseksi.

Vanhempien osallisuutta varhaiskasvatuksessa pidetään sekä vanhempien että varhaiskasvatuksen henkilöstön keskuudessa tärkeänä asiana. Vanhempien osallisuuden edellytyksenä on hyvän yhteistyön ja avoimen vuorovaikutuksen lisäksi erilaisten tapojen tarjoaminen. Henkilöstön tulee rohkeasti kokeilla erilaisia toimintatapoja vanhempien osallisuuden kehittämisessä ja kannustaa vanhempia aktiivisesti osallisuuteen.

PARENTAL PARTICIPATION IN EARLY CHILDHOOD EDUCATION IN THE MUNICIPALITY OF EURAJOKI

Lamminen, Suvi

Satakunnan ammattikorkeakoulu, Satakunta University of Applied Sciences

Degree Programme in Social Services, Master of Social Services

April 2018

Number of pages: 62

Appendices: 4

Key words: parents, participation, early childhood education, action research

The subject of the thesis was the parental participation in early childhood education. The aim was to describe what parental participation in early childhood education is, how parents and early childhood staff experience parental participation and how to develop it. Development work was carried out in the early childhood education of the municipality of Eurajoki.

The subject of my development work was topical with renewed of the National Curriculum for early childhood education, which is now a compulsory in early childhood education. In the Curriculum for Early Childhood Education are written that participation methods and structures must be deliberately developed. In addition, the initiatives, views and opinions of children, staff and parents should be appreciated.

The thesis deals with parenting, the many forms of participation and the importance of participation in early childhood education. The research contained an action-research approach that utilized queries and idea-based approaches. Own questionnaires were answered by parents of early childhood education and early childhood education staff. In addition, I realized the idea brainstorming for early childhood education staff. My goal in my research was to develop practical activities in early childhood education and to create new ways of working to parental participation.

The result of my thesis was a description of how parents and early childhood education staff experienced participation and raised the conversation among early childhood educators about the participation of parents. In the end, idea book came up with the ideas that were raised in my development work. The purpose of idea book is to enable the early childhood education staff to use more different ways to support and develop parental participation.

Parental participation in early childhood education is considered an important issue among both parents and early childhood education staff. Parental participation is required in addition to good co-operation and open interaction as well as providing different ways. Staff should boldly experiment with different approaches to the development of parental participation and encourage parents to participate actively.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 KEHITTÄMISTYÖN LÄHTÖKOHDAT	7
2.1 Vanhemmuus.....	7
2.2 Osallisuuden monet muodot.....	9
2.2.1 Asiakasosallisuus	11
2.2.2 Sosiaalipedagoginen osallisuus.....	12
2.3 Varhaiskasvatus vanhempien osallisuuden mahdollistajana.....	13
2.3.1 Kasvatuskumppanuudesta yhteistyöhön	14
2.3.2 Varhaiskasvatussuunnitelma toiminnan pohjana	16
2.3.3 Vanhempien osallisuus varhaiskasvatuksessa	18
3 KEHITTÄMISTYÖN LÄHTÖKOHDAT	20
3.1 Kohdeorganisaatio.....	20
3.2 Lasten ja vanhempien osallisuuden vahvistaminen varhaiskasvatuksessa - hanke Eurajoella.....	20
4 KEHITTÄMISPROSESSI	23
4.1 Lähestymistapana toimintatutkimus.....	23
4.2 Tutkimusaineistoa kyselytutkimuksella	25
4.3 Ideariihi luovana ongelmaratkaisumenetelmänä.....	29
4.3.1 Varhaiskasvatushenkilöstön ideariihet.....	30
5 KEHITTÄMISTEHTÄVÄN TULOKSET JA TUOTOS.....	33
5.1 Vanhempien kyselyn tuloksia	33
5.2 Ideariihissä syntyneitä ideoita	42
5.3 Varhaiskasvatuksen henkilöstön ajatuksia vanhempien osallisuudesta	44
5.3.1 Henkilöstön parhaat vinkit vanhempien osallisuuteen varhaiskasvatuksessa.....	50
5.4 Vanhempien osallisuuden erilaiset toimintatavat vinkkivihkoon	51
6 ARVIOINTI	52
6.1 Tutkimuksen toteuttamisen arviointi.....	52
6.2 Opinnäytetyön keskeisten tulosten arviointi	54
7 JOHTOPÄÄTÖKSET	56
LÄHTEET.....	59
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Varhaiskasvatuksessa on tapahtunut huomattavia uudistuksia 2000-luvulla; kunnat velvoitettiin järjestämään maksutonta esiopetusta, esiopetuksesta tuli pakollista 6-vuotiaille lapsille ja sekä esiopetuksen opetussuunnitelman että varhaiskasvatussuunnitelman perusteet uudistettiin. Uudella varhaiskasvatuslailla on ollut myös suuri merkitys, koska sen myötä varhaiskasvatus nähdään osana elinikäistä oppimispolkua. Merkittävien positiivisten uudistusten vastakohtana, voidaan kuitenkin huomioida Suomen talouden alamäki, jonka säästötoimet ovat kasvattaneet ryhmien kokoja ja rajoittaneet varhaiskasvatusoikeutta. (Eerola-Pennanen, Vuorisalo & Raittila 2017, 25-26.)

Opinnäytetyöni tavoitteena oli kehittää vanhempien osallisuuden mahdollistavia käytäntöjä varhaiskasvatuksen henkilöstön toiminnan tueksi. Vanhempien osallisuus on ajankohtainen aihe uuden valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden myötä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa todetaankin, että lasten, henkilöstön ja huoltajien aloitteita, näkemyksiä sekä mielipiteitä arvostetaan ja sen edellytyksenä on osallisuutta edistävien toimintatapojen sekä rakenteiden tietoinen kehittäminen (Opetushallitus 2016, 30).

Vanhempien osallisuutta tukevia käytäntöjä on varhaiskasvatuksessa, mutta niitä pitäisi hyödyntää entistä suunnitelmallisemmin ja luoda lisää osallisuuden käytäntöjä varhaiskasvatuksen arkeen. Asia pohditutti itseäni ajankohtaisuudellaan kovasti ja tästä syystä koen aiheen tärkeäksi ja mielenkiintoiseksi kehittämisen kohteeksi varhaiskasvatuksessa.

Kehittämistyöni limittyi Eurajoen kunnan hankkeeseen, jossa opetushallitus myönsi valtionavustusta Eurajoen kunnan hankkeelle lasten ja vanhempien osallisuuden vahvistamiseen varhaiskasvatuksessa. Hankkeen piiriin kuului 450 lasta ja 130 varhaiskasvatuksen kasvatustyöntekijää ja se ajoittui 1.8.2016–31.12.2017 väliselle ajalle. Hankkeen tavoitteena oli pedagogiikan kehittäminen, henkilöstön kasvattajatieto-

suuden lisääminen sekä lasten ja vanhempien osallisuuden mahdollistavien käytäntöjen kehittäminen. Hankkeen myötä varhaiskasvatushenkilöstö osallistui kasvatuskumppanuuskoulutuksiin. Hankkeen tarkoituksena oli luoda vanhemmille paremmat vaikutusmahdollisuudet lapsen kasvatuksen ja toiminnan suunnitteluun sekä toteutukseen. Hankkeesta hyötyivät lapset ja perheet sekä myös henkilökunta, joka pääsi syventämään ammatillista osaamistaan ja sai käyttöönsä uusia toimintamalleja. Tavoitteena oli saavuttaa entistä laadukkaampaa varhaiskasvatusta. (Eurajoen koululautakunta 2016; Hankesuunnitelma 2016.)

Päädyin rajaamaan opinnäytetyöni vanhempien osallisuuteen. Alun perin ajattelin kehittää myös lasten osallisuutta, mutta päätin rajata lasten osallisuuden pois työn laajuuden takia. Lasten osallisuudesta on olemassa enemmän kirjallisuutta sekä tutkimuksia ja lasten osallisuus on usein luontevampaa ja helpompaa huomioida varhaiskasvatuksessa kuin vanhempien osallisuus. Rajasin kehittämistyöni koskemaan myös vain Eurajoen kunnan järjestämään varhaiskasvatukseen eli mukana ei ole kunnassa toimivaa yksityistä päiväkotia.

Opinnäytetyöni tietoperustassa määrittelen vanhemmuuden käsitettä sekä osallisuuden käsitettä erityisesti vanhempien osallisuuden näkökulmasta varhaiskasvatuksessa. Osallisuus on monimuotoinen käsite, jonka määrittely ei ole yksiselitteistä. Päädyinkin tutkimaan yleisen osallisuuden käsitteen määrittelyn lisäksi myös asiakasosallisuutta ja sosiaalipedagogista osallisuutta. Lisäksi määrittelin vanhempien osallisuuden mahdollisuuksia varhaiskasvatuksessa.

Kehittämistyössäni merkittävässä osassa olivat kyselylomakkeet ja ideariihet, joissa varhaiskasvatuksessa olevien lasten vanhemmat ja varhaiskasvatuksen henkilöstö sai tuoda omia näkemyksiään ja ajatuksiaan esille. Luvussa viisi esittelenkin kehittämistyöni tulokset, jotka pohjautuvat tekemiini kyselyihin ja ideariihin.

2 KEHITTÄMISTYÖN LÄHTÖKOHDAT

Kehittämistyöni keskeiset käsitteet ovat vanhemmat, osallisuus ja varhaiskasvatus. Tarkoituksena oli tutkia vanhempien osallisuuden kokemuksia ja mahdollisuuksia Eurajoen kunnan varhaiskasvatuksessa ja kehittää osallisuuden mahdollisuuksia.

Lasten osallisuudesta varhaiskasvatuksessa löytyy kirjallisuutta ja tutkimusaineistoa, koska aihe on ollut vahvasti esillä viime vuosina. Lasten osallisuudesta onkin monia eri malleja, esimerkiksi osallisuuden tikapuut (Eskel & Marttila 2013, 80). Vanhempien osallisuudesta sen sijaan löytyy vain melko vähän aineistoa, vaikka sitäkin pidetään erittäin tärkeänä ja kehitettävänä asiana. Jotkin tutkimukset sivuavat varhaiskasvatuksessa olevien lasten vanhempien osallisuutta, mutta teoriapohja on vähäistä. Tutkimusten mukaan lapsiperheitä pidetään huonoina vaikuttajina ja osallistujina, koska lapset sitovat vanhempiansa kotiin. Arjen pyörittämisen lisäksi ei tahdota jakaa osallistua käyttämiensä palveluiden vaikuttamiseen. Perheille suunnatut palvelut ovat kuitenkin monimuotoistuneet ja palveluita räätälöidään perheiden elämänvaihetta vastaaviksi. Palveluiden tuottajien lisääntyessä perheillä on käytettävissä enemmän tietoa ja suurempi mahdollisuus tehdä valintoja ja osallistua päätöksentekoon. (Halme, Vuorisalmi & Perälä 2014, 19.)

2.1 Vanhemmuus

Äiti ja isä ovat ikivanhoja sanoja, ja sana vanhempi on sekin satojen vuosien takaa. Sen sijaan sana vanhemmuus eli ”parenting” tuli käyttöön Yhdysvalloissa 1950-luvulla ja yleistyi vasta 1970-luvulla. Vanhemmuussanaa voi määritellä eri tavoin. Vanhemmuus voi olla suorittamista, jossa vanhemmuus kuvaa tavallaan työn tekemistä. Vanhemmuus sanaa käytetään myös kuvailemaan, mitä vanhemmat todella tekevät, mutta nykyään sanaa käytetään erityisesti myös siinä, mitä vanhempien pitäisi tehdä. Vanhemmuudessa ei ole yhtä oikeaa tapaa tehdä asioita oikein. Syvimmillään vanhemmuus eli lapsesta huolehtiminen, tarkoittaa ainutlaatuista suhdetta eli yksinkertaisesti lasten rakastamista. (Gopnik 2017, 9-10, 15, 28.)

Englanninkielessä sanat parenting ja parenthood suomennetaan molemmat sanaksi vanhemmuus. Parenting tarkoittaa vanhempana toimimista ja parenthood vanhempana olemista. Vanhempana toimimisella tarkoitetaan vanhemman konkreettisia käyttäytymisen tapoja, joilla hän suhtautuu lapseensa tämän kasvun ja kehityksen aikana. Tällöin oletetaan, että vanhempien toiminta muokkaa lasten käyttäytymistä ja kehitystä selittäen kasvatuksen lopputulosta. Vanhempana oleminen on vanhemmaksi tuleminen myötä syntyvä peruuttamaton ja pysyvä mielentila, joka kehittyy vanhempana olemisen myötä. Vanhempana oleminen on mielen sisäinen prosessi. Vanhempana toimiminen ja vanhempana oleminen kietoutuvat prosessiksi, jossa sekä vanhemmat että lapset ovat osallisina. (Schmitt & Piha 2008, 6-12.)

Vanhemmuutta voidaan nähdä olevan neljänlaista eli biologista, juridista, sosiaalista ja psykologista. Vanhemmuuden biologinen merkitys on yksiselitteisin, koska se määräytyy sen mukaan, kuka lapsen kantaa ja synnyttää tai siittää. Toki joskus voi olla myös tarpeen eritellä biologinen ja geneettinen vanhemmuus. Juridinen vanhemmuus määräytyy joko adoption kautta sekä isyyden tunnustamisen tai vahvistamisen tai avioliiton isyysolettaman kautta. Sosiaalisessa ja psykologisessa vanhemmuudessa on kyse lapsen ja vanhempien keskinäisistä suhteista ja vuorovaikutuksesta arjessa. Sosiaalisella vanhemmuudella tarkoitetaan lapsen kanssa asumista ja arjen jakamista. Psykologinen vanhemmuus määräytyy pitkälti siitä, kenet lapsi tunneta-solla kokee vanhemmakseen. (Huttunen 2001, 57-64; Ketola & Kurjenrauma 2018.)

Vanhemmuus on prosessi, jossa kasvetaan vanhemmaksi. Vanhemmuus on elinikäinen suhde, jossa vanhemmuus tarkoittaa, että lapsen tarpeet menevät aikuisten tarpeiden edelle. Vanhemmuuden vastuu merkitsee vallan ottamista ja vallankäyttöä. Vanhempien tulee asettaa itsensä lapsensa yläpuolelle ja kertoa lapsille, mikä on oikein sekä miten eri tilanteissa tulee toimia. Vanhemman tulee opettaa lapsilleen asioita ja siirtää moraaliperintöä seuraavalle sukupolvelle. Vanhemmuus on vahvasti sidoksissa kulttuurin arvoihin, jolloin yhteiskunnan tulisi arvostaa vanhemmuutta, jotta vanhemmuutta pystyy toteuttamaan. Vanhemmuus onkin erilaista eri kulttuureissa ja vanhemmuudessa on erilaisia yksilöllisiä piirteitä. Hyvä vanhemmuus ei kuitenkaan ole täydellistä vanhemmuutta, vaan jokaisen on löydettävä sopu oman epätäydellisyyden kanssa. (Hellsten 2003, 38, 110-111, 152-153; Schmitt 2003, 298, 324.)

Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymässä kehitelty vanhemmuuden roolikartta jakaa vanhemmuuden motivaatoroolit viiteen päärooliin. Pääroolit ovat huoltaja, rakkauden antaja, rajojen asettaja, elämän opettaja ja ihmissuhdeosaaja. Jokainen motivaatorooli jakautuu vielä alarooleihin eli tavoiterooleiksi. Huoltajan tavoiterooleja ovat muun muassa ruoan antaja, vaatettaja ja levon turvaaja, rakkauden antajan tavoiterooleja ovat lohduttaja ja suojelija, rajojen asettajan tavoiterooleja ovat einsanoja ja sääntöjen valvoja, elämän opettajan tavoiterooleja ovat arkielämän taitojen opettaja ja arvojen välittäjä sekä ihmissuhdeosaajan tavoiterooleja ovat keskustelija, kannustaja ja kuuntelija. Vanhempi voi kehittää vanhemmuuden roolejaan koko ajan ja omaksua uusia rooleja. Osa rooleista on luontevampia kuin toiset, mutta vanhemmuus kehittää rooleja vähitellen. Myös lapsen eri kehitysvaiheet painottavat rooleja eri tavalla. Roolikartan ulkopuolelle jäävät vielä tekoroolit, joita jokaisen vanhemman tulisi itse pohtia: miten toimin itse. (Ylitalo 2011, 9-10, 41).

2.2 Osallisuuden monet muodot

Osallisuudelle ei löydy yksiselitteistä määritelmää. Osallisuus on vuorovaikutusta, yhdessä tekemistä ja asioihin vaikuttamista. Osallisuus näkyy konkreettisina tekoina ja tapana toimia toisten kanssa luoden yhteisöllisyyttä. Yhteisöllisyys merkitsee kokemusta kuulua johonkin ja osallisuudessa on kyse myös yksilön omasta kokemuksesta ja tunteesta kuulua yhteisöön. Hyvän yhteistyön kautta päästään yhteisöllisyyteen ja sitä kautta aitoon osallisuuteen. Osallisuus voi olla suunnittelua, keskustelua, toimintaa tai yhdessäoloa. Osallisuuden mahdollistaminen on yhdessä opettelua, toisten kuuntelemista, neuvottelua ja sopimista. Kaikkien tulee kokea olevansa hyväksytyjä, arvostettuja ja tärkeitä jäseniä yhteisössä. Osallisuus on enemmän kuin mahdollisuus osallistua. (Eskel & Marttila 2013, 77-78.)

Osallisuus tarkoittaa kuulemista ja kuulluksi tulemistä, mahdollisuutta ilmaista mielipiteitä ja toiveita, vastuun jakamista ja mukanaoloa päätöksenteossa. Osallisuuden avulla saadaan tietoa, voidaan valita ja vaikuttaa prosesseihin. Osallisuutta voidaan tarkastella eri tasoilla ja sen edistämiseksi tarvitaan sovittuja käytäntöjä ja toiminta-

malleja. Osallisuus on kuitenkin muutakin kuin toiveiden toteuttamista. (Perälä, Salonen, Halme & Nykänen 2011, 19.)

Yksi yhteistyön ja osallisuuden vahvistamisen keskeisiä ajatuksia lapsiperheille on, että viime kädessä vanhemmat vastaavat omaa perhettään ja lastaan koskevasta päätöksenteosta ja ovat siinä osallisia. Perheille tulee tarjota riittävästi tukea, tietoa ja vaihtoehtoja päätöksenteon tueksi. palveluntarjoajan tulee kunnioittaa perheen arvoja ja palveluiden tulee keskenään tehdä yhteistyötä perheen hyväksi. Osallisuus voidaan nähdä perheiden kanssa tehtävän työn voimana. (Perälä, Salonen, Halme & Nykänen 2011, 20.)

Osallistuminen ja osallisuus sekoitetaan usein puheissa samoiksi käsitteiksi. Osallisuus on kuitenkin paljon enemmän, koska se syntyy osallistumisen, toiminnan ja vaikuttamisen kautta. Osallisuus on mukana olon tunnetta ja osallisuuden toimintakulttuurissa asiakas asettuu ammattilaisen rinnalle jo palvelun suunnitteluvaiheessa. Osallisuuden tunteessa yksilön tulee aidosti kokea voivansa vaikuttaa yhteisössä. (Mäkisalo-Ropponen 2016, 16.)

Osallisuutta korostetaan nyky-yhteiskunnassa ja osallisuuden toteutumista voidaankin tarkastella monilla eri tasoilla. Osallisuuden toteutumisen tasot voidaan luokitella esimerkiksi mahdollisuuksista osallistua oman asiansa käsittelyyn asiakkaana, yhteisiä asioita koskevaan kehittämiseen palvelujen käyttäjänä tai yhteisön ja yhteiskunnan asioiden käsittelyyn yhteisön jäsenenä ja kansalaisena. Yksinkertaisuudessaan asiakkaan asioita käsiteltäessä tulee kysyä asiakkaalta mikä hänen mielestään on tärkeää, mistä nyt olisi hyvä puhua ja mitä mieltä hän on erilaisista asioista. Tämä on myös erittäin tärkeää palveluiden kehittämisen kannalta: tulevatko asiakkaat oikeasti kuulluiksi vai kuvittelevatko ammattilaiset tietävänsä mitä asiakas tarvitsee. Asiakkaille tulee antaa mahdollisuus tulla kuulluksi ja kertoa mielipiteensä itseään koskevista suunnitelmista ja toimenpiteistä. Tällöin luodaan edellytykset osallisuudelle ja annetaan asiakkaalle mahdollisuus mielipiteidensä kertomiseen ja työskentelyprosessiin vaikuttamiseen. (Oranen 2013, 122.)

Osallisuuden toteuttaminen vaatii työtä, vaikka se onkin arkisia asioita. Muutos ei tapahdu hetkessä ja tarvitaan ihmisiä, jotka panevat toimeksi. Asiakkaat eivät voi

osallistua, jos siihen ei tarjota tilaisuutta ja työntekijöiden tuleekin kutsua asiakkaita mukaan ja rohkaista heitä osallisuuteen. Kehittämistyöni haasteena onkin sitouttaa varhaiskasvatuksen henkilöstö osallistamaan vanhempia. (Oranen 2013, 124.)

2.2.1 Asiakasosallisuus

Kansalaisten osallistuminen ja vaikuttaminen ovat osa demokratiaa, mutta Suomessa kansalaisten osallistamista erilaisten palveluiden kehittämiseen ei juuri ole painotettu. Erilaisissa hankkeissa on hyödynnetty muun muassa kokemusasiantuntijoita, vertaistukea ja nuorisoneuvostoja. Asiakasosallisuutta palveluissa voi toteuttaa eri rooleissa. Asiakasosallisuudesta käytetään myös kahdenlaista termiä joko asiakkaan osallisuus tai asiakasosallisuus. Asiakasosallisuudessa asiakas osallistuu aktiivisesti palvelun suunnitteluun, toteuttamiseen, kehittämiseen ja arviointiin. (Leemann & Hämäläinen 2016, 586-587.)

Asiakasosallisuus voidaan luokitella palvelujärjestelmässä neljään osallisuusasteeseen. Ensimmäisessä asteessa asiakas on tiedon antajan roolissa, antaen esimerkiksi asiakaspalautetta. Toinen aste on perusaste, jossa asiakas on osallisena ja asiakkaana palvelussa. Kolmannessa asteessa asiakasosallisuus on korkea ja asiakas vaikuttaa saamaansa palveluun sekä kehittää palvelun laatua. Neljännessä ja korkeimmassa asteessa asiakas johtaa ja määrittelee palvelun raamit. (Leemann & Hämäläinen 2016, 588.)

Asiakasosallisuuden taso voi koskea vain asiakkaan omien palveluiden suunnittelua tai asiakas voi osallistua palvelujen suunnitteluun yleisellä tasolla. Asiakasosallisuuden jaotteluun voidaan soveltaa myös seuraavaa jaottelua. Tieto-osallisuudessa asiakas saa tietoa eri palveluista ja niiden piiriin pääsemisestä. Suunnitteluosallisuudessa asiakkaalla on tieto-osallisuuden lisäksi oikeus saada tietoa tulevista hankkeista ja osallistua suunnitteluun. Päätösosallisuudessa asiakas päättää palveluista. Toimintaosallisuudessa toimii omassa elinympäristössään, jossa on jo luotu toimintamahdollisuudet. Arviointiosallisuudessa asiakkaan antama palaute kulkeutuu päättäjille ja se huomioidaan palvelussa. (Leemann & Hämäläinen 2016, 588.)

Asiakasosallisuudella varhaiskasvatuksessa tarkoitetaan vanhempien aktivoitumista varhaiskasvatuksen toimintaan vaikuttamiseen ja varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Tämä tarkoittaa muun muassa vanhempien kuulemista säännöllisesti, tutustumista vanhempien sekä henkilöstön kesken, tiedon välittämistä ja yhteisöllisyyden lisäämistä (esimerkiksi vanhempainillat ja vanhempainoimikunnat).

Tieto-osallisuus varhaiskasvatuksessa merkitsee sitä, että varhaiskasvatuksella on hyvät ja ajantasaiset internetsivut sekä mahdollista käytössä oleva e-asiointi on sujuvaa ja helppoa. Perheet otetaan huomioon yksilöllisesti ja varhaiskasvatuksessa annetaan palveluohjausta esimerkiksi lapsen varhaiskasvatuspaikkaa hakiessa. Suunnitellosallisuudessa vanhempien asiantuntemusta arvostetaan ja heidän toiveitaan kuunnellaan esimerkiksi lapsen varhaiskasvatuspaikan valinnassa sekä tietysti koko varhaiskasvatuksen ajan. Varhaiskasvatuksen henkilöstöllä tulee olla hyvä vuorovaikutusosaaminen. Tarvittaessa tuetaan vanhempien osallisuutta tarjoamalla esimerkiksi tulkkipalveluita. Varhaiskasvatuksen rakenteet tulee olla sellaiset, että ne mahdollistavat vanhempien osallisuuden. Päätösosallisuudessa huomioidaan vanhempien kokemukset varhaiskasvatukset toimintaa kehittäessä. Perheillä ja henkilöstön välillä vallitsee luottamus, jossa vastuuta jaetaan kaikkien kesken. Toimintaosallisuudessa tuetaan perheiden osallistumista tapahtumiin sekä toiminnan suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. Perheet toimivat yhdessä muiden perheiden kanssa ja varhaiskasvatusorganisaatiossa on todellisia toimintamahdollisuuksia. Arviointiosallisuuteen lukeutuvat koko kunnan varhaiskasvatuksen asiakastyytyväisyyskyselyt.

2.2.2 Sosiaalipedagoginen osallisuus

Sosiaalipedagogisella näkökulmalla tarkoitetaan tasa-arvoista, kaikkien osallisuutta ja osallistumista tukevaa ajattelua, jolla on teoreettisen näkökulman lisäksi käytännöllisiä soveltamismahdollisuuksia. Osallisuus mielletään laaja-alaiseksi käsitteeksi ja se liittyy sosiaalipedagogiikkaan kuvatessaan ihmisen ja yhteisöjen välistä suhdetta. Oleellista on johonkin kuulumisen tunne ja kokemusta omasta merkityksestä osana yhteisöä. On tärkeää, että myös vanhemmat kokevat olevansa osallisia varhaiskasvatuksessa. (Nivala & Ryyänen 2013, 9-10.)

Sosiaalipedagogisessa osallisuusajatuksessa on tärkeää tuntuuko osallistujasta itseltään osalliselta. Sosiaalipedagogisessa osallisuuskäsityksessä on lähtökohtana vahvempi ajatus vuorovaikutuksesta, kokemuksellisuudesta ja tasa-arvoista kuin monesti osallisuutta määritellessä. Osallisuus merkitsee yhteisön jäsenenä olemista ja toimimista sekä toimimisen luomaa kokemusta yhteisöön kuulumisesta. Olemisen tasolla osallisuuden edellytyksenä on, että yksilö haluaa olla yhteisön jäsen ja yhteisö hyväksyy yksilön jäsenekseen. Toiminnan tasolla yhteisön tulee luoda todellisia toimintamahdollisuuksia ja yksilön tulee hyödyntää niitä. Kokemisen tasolla yhteisö tarjoaa yhteenkuuluvuuden mahdollisuuksia ja yksilö kokee kuuluvansa johonkin. (Nivala & Ryyänen 2013, 24, 26-27.)

Sosiaalipedagogisessa osallisuusymmärryksessä ajatellaan, että osallisuus ei toteudu automaattisesti. Osallistuminen on sosiaalipedagogisesti ajateltuna sekä tavoite että toiminnan muoto. Ihmisten aktivointi ja osallistuminen yhteiseen toimintaan on jo itsessään arvokasta ja jo se voi vahvistaa yhteisöön kuulumisen tunteita. Sosiaalipedagogiikan perusajatusten mukaisen osallistumisen tulee olla yhteistoiminnallista, reflektiivistä ja dialogista, jotta se tukee ja mahdollistaa osallistumisen ja osallisuuden. Sosiaalipedagogiseen osallisuuden näkökulmaan voidaan liittää vahvasti myös sosiokulttuurinen innostaminen. Sosiokulttuurisen innostamisen myötä varhaiskasvatuksessa vanhemmat voisivat herätä ajattelemaan enemmän omia mahdollisuuksiaan osallistua yhteistoimintaan ja olla aktiivisia yhteisön jäseniä. Lapsen varhaiskasvatyksikkö on kuitenkin oma yhteisönsä, jonne vanhempien osallisuuden juurruttaminen olisi myös tärkeää. Yhdessä tekeminen ja dialogisuus sopivat hyvin varhaiskasvatukseen. (Nivala & Ryyänen 2013, 30, 32-33.)

2.3 Varhaiskasvatus vanhempien osallisuuden mahdollistajana

Perheille on tarjolla runsaasti erilaisia palveluita, joista suurimman osan muodostavat kunnalliset peruspalvelut. Lisäksi ovat järjestöt, seurakunnat ynnä muut tahot, jotka ovat myös merkittäviä palveluntarjoajia. Pienten lasten pääasiallinen kehitys- ja kasvuympäristö on luonnollisesti oma koti, mutta varhaiskasvatuksesta muodostuu monelle lapselle toinen tärkeä kehitysympäristö. Alle kouluikäisille ja heidän perheil-

leen tärkeimpiä järjestettyjä palveluja ovat äitiys- ja lastenneuvola varhaiskasvatuksen lisäksi. (Hastrup & Hietanen-Peltola 2013, 35-36.)

Varhaiskasvatus on tärkeä vaihe monille lapsille elämässä ja se onkin osa suomalaista koulutusjärjestelmää. Vastuu lapsen kasvatuksesta on huoltajilla, vaikkakin varhaiskasvatus tukee kotien kasvatustehtävää. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on edistää lasten kasvua ja kehitystä yhdessä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatus tukee myös vanhemmuutta ollen tukena perheen arjessa. (Opetushallitus 2016, 8, 14.)

Varhaiskasvatuksen työntekijät pitävät vanhempien kanssa tehtävää yhteistyötä tärkeänä asiana. Tärkeimpinä pidetään päivittäisiä lyhyitä keskusteluja, varhaiskasvatuskeskusteluja ja yhteisiä tapahtumia. Vanhempia osallistetaan osallistumaan tapahtumiin, keskusteluihin sekä mukaan teatteriesityksiin ja vierailuihin; tärkeinä pidetään myös kyselyihin vastaamista, osallistumista avoimien ovien päiviin ja vanhemmille suunnattuihin koulutuksiin, yhteiseen tekemiseen lasten ja muiden vanhempien kanssa sekä muihin perhepäiviin. Haasteina pidetään vanhempien pitkiä työpäiviä ja ajanpuutetta sekä moninaisia perhemuotoja. Lisäksi löytyy vanhempia, jotka eivät ole kiinnostuneita osallistumaan. Yleisesti ottaen vanhemmat ovat päivittäin kiinnostuneita tietämään, miten lapsen päivä on mennyt, mitä lapsi on oppinut, mitä on syöty ja niin edelleen. Varhaiskasvatuksen ammattilaiset ovat tyytyväisiä varhaiskasvatuksen arkeen, mutta kehitettäviä asioita voisi olla esimerkiksi päivärytmin muuttaminen joustavammaksi, leikin ja ulkoilun merkityksen korostaminen sekä henkilöstön määrän lisääminen. (Veisson & Suur 2005, 16-17.)

2.3.1 Kasvatuskumppanuudesta yhteistyöhön

Keskeinen osa nykypäivän varhaiskasvatuksen ja koulun toimintaa on vanhempien ja kasvatuksen ammattilaisten välinen vuorovaikutus. Kasvatuskulttuurin käsitykset ja tulkinnat ohjaavat ammattilaisia vanhempien kanssa tehtävässä yhteistyössä. Vanhemmille on myös omat käsityksensä vuorovaikutuksesta ammattilaisten kanssa, jotka näkyvät muun muassa siinä minkälaisia odotuksia vanhemmilla on ja millaiseksi he ymmärtävät oman osallisuutensa vuorovaikutuksessa. Aina tulee kuitenkin muistaa, että yksilöhistorialliset kokemukset ovat läsnä vuorovaikutustilanteissa,

jolloin jokainen vanhempi ja ammattilainen on myös aina oma yksilönsä. (Karila 2006, 95-96.)

Eri aikakausina vanhempien ja kasvatuksen ammattilaisten vuorovaikutusta on tarkasteltu erilaisista näkökulmista ja käytetty erilaisia käsitteitä, muun muassa mukanaolo, tukeminen, kasvatuskumppanuus, yhteistyö ja osallisuus. Mukanaolossa vanhemmat ovat mukana vuorovaikutuksessa, mutta kasvatuksen ammattilaiset ovat asiantuntijoita; myös tukemisessa painottuu asiantuntijatiedon keskeinen rooli yhteistyössä. Kasvatuskumppanuusajattelussa ajatellaan, että sekä vanhemmilla että ammatti-ihmisillä on olennaista tietoa lapsesta ja kumppanuus perustuu molemminpuoliseen kunnioitukseen. Kasvatuskumppanuudessa painottuu myös osallisuus. Yhteistyöstä on puhuttu jo aiemminkin, mutta vuonna 2016 tullessa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa palattiin vahvasti käsitteeseen yhteistyö. Puheissa kuitenkin korostuu myös vanhempien osallisuus, joka nousi esille kasvatuskumppanuuden myötä. (Karila 2006, 92-93.)

Kasvatuskumppanuustermi tuotiin Suomeen Stakesin valtakunnallisessa ohjeistuksessa vuonna 2003. Termi herätti päivähoidon kentällä melkoisesti kritiikkiä ja huolta siitä, että kasvatuskumppanuuden korostaminen vähentää ammattilaisten merkitystä. Osa työntekijöistä koki pitkään käsitteen kyseenalaistavan heidän ammatillisen roolinsa ja asiantuntijuutensa. Kasvatuskumppanuudessa keskeistä on vanhempien ja varhaiskasvatushenkilöstön tietoinen sitoutuminen toimia yhdessä lapsen tukemiseksi. Vanhemmilla on ensisijainen kasvatusvastuu, mutta vanhempien ja varhaiskasvatushenkilöstön tiedot tulee yhdistää. Varhaiskasvatuksen toimintaa ohjaa lapsen tarpeista lähteminen. Vanhempien osallisuutta, perheiden verkostoitumista ja vanhempien keskeistä vuorovaikutusta tulee tietoisesti edistää. Varhaiskasvatushenkilöstöllä on vastuu kasvatuskumppanuuden edellytysten luomisella. (Alasuutari 2010, 39; Poikonen & Lehtipää 2009, 73.)

Lapsen kehityksen kannalta vanhempien ja varhaiskasvatuksen ammattilaisten välinen vuorovaikutus on merkityksellistä. Hyvä vuorovaikutus yhdistää lapsen erilaisia kasvuympäristöjä ja edesauttaa ehyn kasvuympäristön muodostumista lapselle. Toimiva vuorovaikutussuhde avartaa ja tukee sekä vanhempia että varhaiskasvatus-

ten ammattilaisia lapsen kasvatuksessa ja tavoitteena on tasavertainen kumppanuus. (Karila 2006, 91.)

Hyvä vuorovaikutussuhde ei koskaan synny itsestään vaan sen eteen pitää tehdä kärsivällisesti ja järjestelmällisesti töitä. Jokainen vuorovaikutussuhde on omanlaisensa ja siksi kasvatushenkilöstöllä tulee olla erilaisia tapoja toimia erilaisten perheiden kanssa. Hyödyllisin asia vuorovaikutuksessa on kyky kuunnella. Molemminpuolinen kuunteleminen synnyttää luottamusta vanhempien ja kasvattajien välille. Kyse ei kuitenkaan ole siitä, että tulisi vastata kaikkiin pyyntöihin vaan luoda ymmärrystä ja tarjota mahdollisuus huomioon. Vanhempien ja kasvattajien vuorovaikutuksen lisäksi perheiden välinen keskinäinen vuorovaikutus on myös tärkeää. Perheille tulisikin luoda mahdollisuus keskinäiseen vuorovaikutukseen esimerkiksi lapsen varhaiskasvatuspaikassa. Tämä tukee vahvasti myös vertais- ja ystävyys-suhteita. (Guerra & Luciano 2010, 3310-3312.)

Varhaiskasvatuksen yhteistyön tärkeimmissä asioissa korostuu työntekijöiden ammattitaidossa näkyvä perhekeskeisyys, kyky nähdä vanhemmat aktiivisina sekä tasavertaisina osapuolina ja arvostaa heidän kokemustaan sekä asiantuntemustaan. Yhteistyön periaatteisiin kuuluu dialogisuus, kuunteleminen, luottamus, kunnioitus, avoimuus ja luottamuksellisuus. Varhaiskasvatuksen henkilöstön tulee olla avoimia keskusteluihin, puhua vanhempien kanssa heidän odotuksistaan ja ennakkoluuloistaan, luoda toimivia viestintätapoja, osallistaa vanhempia lapsen kasvatukseen ja oppimiseen sekä välttää stereotyyppistä ajattelua ja tukea erilaisuutta. (Almann 2009, 52-54, 63.)

2.3.2 Varhaiskasvatussuunnitelma toiminnan pohjana

Opetushallitus on antanut valtakunnallisen määräyksen varhaiskasvatussuunnitelman perusteista (18.10.2016), joka pohjautuu varhaiskasvatuslakiin. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ovat nyt ensimmäistä kertaa oikeudellisesti velvoittava määräys varhaiskasvatuksen järjestäjille. Varhaiskasvatuksen järjestäjien tuli ottaa paikalliset suunnitelmat käyttöön 1.8.2017 lähtien. (Opetushallitus 2016, 8.)

Varhaiskasvatuslaissa todetaan, että lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan yhteistyössä henkilöstön ja lapsen vanhempien tai muiden huoltajien kanssa. Lastentarhanopettaja vastaa varhaiskasvatussuunnitelman laadinnasta ja lapsen mielipide on otettava huomioon suunnitelmaa laadittaessa. Lapsen vanhemmille on annettava mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. Toimintayksiköissä onkin järjestettävä säännöllisesti lapsille ja heidän vanhemmilleen mahdollisuus osallistua varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja arviointiin. (Varhaiskasvatuslaki 36/1973, 7 a §, 7 b §.)

Valtakunnallisessa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa todetaan, että varhaiskasvatuksen henkilöstölle, huoltajille sekä lapsille annetaan mahdollisuus osallistua paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa henkilöstö laatii sen yhteistyössä huoltajan kanssa huomioiden lapsen mielipiteet ja toiveet. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin kuuluu keskeisesti vuorovaikutus huoltajien ja lähiympäristön kanssa. (Opetushallitus 2016, 9-10, 29.)

Vaikka vanhempien osallisuus koetaan tärkeäksi asiaksi uudessa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa, osallisuus-käsitettä käytetään niukasti. Osallisuuden sijasta puhutaankin enemmän yhteistyöstä ja osallistumisesta. Perusteiden mukaan varhaiskasvatuksessa tulisi edistää kaikessa toiminnassa osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Lasten, henkilöstön ja huoltajien aloitteita, näkemyksiä ja mielipiteitä tulee arvostaa, mutta tämä edellyttää osallisuutta edistävien toimintatapojen sekä rakenteiden tietoista kehittämistä. Osallisuutta vahvistaa lasten ja huoltajien osallistuminen toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. (Opetushallitus 2016, 9-10, 30.)

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö on tärkeää varhaiskasvatuksessa ja tavoitteena on yhteinen sitoutuminen lasten kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseen. Päivittäiset tapahtumat jaetaan huoltajien kanssa. Keskustelu ja kokemusten jakaminen on avainasemassa yhteistyölle, jonka merkitys korostuu erityisesti siirtymävaiheissa. Yhteistyön tulee olla tasa-arvoista vuorovaikutusta, mutta edellyttää henkilöstön aloitteellisuutta (esimerkiksi tarjoamalla tulkkipalveluita ymmärtämisen varmistamiseksi). Myös tieto- ja viestintäteknologiaa hyödynnetään yhteistyössä. Molemmiin

puolinen luottamus ja kunnioitus auttavat haastavissa tilanteissa, esimerkiksi huolen herätessä lapsesta. Yhteistyö voi tukea myös huoltajien keskinäistä vuorovaikutusta, verkostoitumista ja yhteistä toimintaa vahvistaen yhteisöllisyyttä. (Opetushallitus 2016, 32-33.)

2.3.3 Vanhempien osallisuus varhaiskasvatuksessa

Vanhempien osallisuus edellyttää perheen ja henkilöstön välistä yhteistyötä. Huomiota tulisi kiinnittää erityisesti yhteistyön laatuun ja tiedon kulkuun. Osallisuuden edistämiseksi tarvitaankin yhdessä sovittuja toimintamalleja ja käytäntöjä, joita haluan kehittää omassa kehittämistyössäni. Varhaiskasvatuksen henkilöstön tehtävänä on luoda tasavertaista vuorovaikutusta ja yhteisöllisyyttä tukeva ilmapiiri henkilöstön ja vanhempien välille. Vanhempien osallisuutta tuetaan, kun heitä kannustetaan pyytämään apua, rohkaistaan hankkimaan tietoa, autetaan tunnistamaan lapsen vahvuuksia, annetaan tietoa ongelmatilanteissa ja päätöksenteon tueksi sekä tuetaan vanhempia luottamaan omiin kykyihinsä. Mahdollisuus avoimeen keskusteluun luo hyvän vuorovaikutusympäristön. (Eskel & Marttila 2013, 77; Halme, Vuorisalmi & Perälä 2014, 22, 74.)

Lasten vanhempien ja henkilökunnan osallisuutta pääkaupunkiseudun päiväkodeissa on raportoitu vuonna 2011. Tutkimuksessa selvitettiin pääkaupunkiseudun päiväkotien työntekijöiden käsityksiä omasta osallisuudesta työyhteisössä sekä oman päiväkotinsa lasten vanhempien osallisuudesta. Lisäksi joitakin vanhempia pyydettiin vastaamaan samoihin heitä itseään koskeviin kysymyksiin. Tutkimuksessa todettiin vanhempien tekemien aloitteiden haku- ja tuontitilanteissa sekä varhaiskasvatuskeskusteluissa. Aloitteet koskevat yleensä perushoitoa ja pedagogista toimintaa. Lisäksi vanhemmat haluavat saada informaatiota omasta lapsestaan. Koko ryhmää koskevissa asioissa vanhemmat ottivat kantaa vanhempainilloissa. Tutkimuksessa kävi ilmi, että haastatellut vanhemmat olivat yleisesti sitä mieltä, ettei heidän mielipiteitään ole suoraan kysytty kovinkaan usein. Hoidon alkaessa tiedusteltiin toiveita perushoitoon liittyvistä asioista. Raportissa määriteltiin, että vanhempien osallisuus on kuulluksi ja hyväksytyksi tulemista omaa lasta koskevissa asioissa, jatkuvaa ajantasaista tietoa ja havaintojen jakamista omasta lapsesta. Lisäksi se on lasta koskevaan päätöksente-

koon osallistumista ja vastuun ottamista, sitoutumista vanhemmuuteen ja kasvatuskumppanuuteen sekä kiinnostusta lapsen varhaiskasvatuksen arjesta. (Venninen, Leinonen, Rautavaara-Hämäläinen & Purola 2011, 11-12, 21, 60.)

Vanhempia kuulemalla ja heidän vaikutusmahdollisuuksiaan parantamalla voidaan parantaa varhaiskasvatuksen laatua. Vanhempien mielipiteet ja toiveet omasta lapsesta tulee ottaa huomioon lapsen kohtaamisessa ja kasvatuksessa. Vanhempien ja henkilöstön välinen hyvä vuorovaikutus luo vanhemmalla positiivisen kokemuksen hoidosta ja toisaalta myös henkilöstön ja lapsen välinen hyvä vuorovaikutussuhde lisää vanhemman luottamusta sekä yhteistyöhaluja. Kumppanuudessa on keskeistä työskennellä rinnakkain vanhempien kanssa, vaikka liian usein keskitytään vain vanhempien fyysiseen osallistumiseen esimerkiksi vanhempainiltoihin. Kuten lapsetkin tulee huomioida yksilöinä, niin myös vanhemmat. Henkilöstön tulee suhteuttaa yhteistyötään yksilöllisesti jokaisen vanhemman mukaan. (Venninen ym. 2011, 10-11.)

Vanhempien aloitteet voidaan usein kokea liian yksilöllisiksi, epärealistisiksi ja keskenään ristiriitaisiksi, jotta niitä pystyisi toteuttamaan lapsiryhmissä. Toki myös erityisesti päiväkodeilla voi olla tiukkoja ja rutinoituneita toimintatapoja ja rakenteita, jotka ovat vanhempien osallisuuden esteinä. Varhaiskasvatuksen henkilöstö tarvitsee myös rohkaisua vanhempien osallisuutta tukevaan työskentelytapaan. Avoin, positiivinen ja kuunteleva suhtautuminen tukee vanhempien osallisuutta. Vanhempien osallisuuden esteinä voidaan kokea myös vanhempien kiire ja tietämättömyys varhaiskasvatuksen sisällöstä. Onkin tärkeää tehdä varhaiskasvatuksen arkea näkyväksi vanhemmille. (Venninen ym. 2011, 38-39, 55.)

Varhaiskasvatuksessa asiakkaina ovat yhtälailla niin lapset kuin vanhemmatkin. Kehittämistyössäni haluan kohdentaa huomion vanhempiin ja kehittää heidän osallisuuttaan varhaiskasvatuksessa. Sosiaalipedagogisen ajattelun mukaan lasten vanhemmat ja siten perheet ovat osa varhaiskasvatusyhteisöä. Työssäni otankin huomioon myös sosiaalipedagogisen näkökulman osallisuudesta.

3 KEHITTÄMISTYÖN LÄHTÖKOHDAT

3.1 Kohdeorganisaatio

Eurajoen kunta on reilun 9400 asukkaan kunta Satakunnassa. Eurajoki on vetovoimainen kunta ja kunnan päämääränä onkin huolehtia kunnan elinvoimaisuudesta ja kuntalaisten hyvinvoinnista. (Eurajoen kunta 2018.)

Eurajoen kunnassa tarjotaan varhaiskasvatusta perhepäivähoidossa, ryhmäperhepäivähoidossa ja päiväkodeissa. Eurajoen kunnassa on kolme päiväkotia, kaksi ryhmäperhepäiväkotia, 38 omassa kodissaan olevaa perhepäivähoitajaa, yksi kolmiperhepäivähoitaja ja yksi yksityinen päiväkotia (tilanne tammikuu 2018). Päiväkodit sijaitsevat Eurajoen keskustassa, Lapijoella ja Luvialla. Ryhmäperhepäiväkodit ovat Irjanteella ja Kuivalahdella. Yhteensä varhaiskasvatuksessa on laskennallisesti 476 varhaiskasvatuspaikkaa, jotka olivat lähes 100 prosenttisesti käytössä tammikuussa 2018. Eurajoen kunnassa tarjotaan esiopetusta myös kouluissa. Tutkimuksessani ei ollut mukana kouluissa järjestettävän esiopetuksen lapset eikä Luvialla sijaitseva yksityinen päiväkotia. (Eurajoen sivistyslautakunta 2018.)

Osallisuus on monitahoinen käsite ja se on mainittu yleisellä tasolla myös Eurajoen kunnan strategiassa. Eurajoen kunnan strategia painottuu kolmeen ydinasiaan: elinvoimainen Eurajoki, hyvinvoiva Eurajoki ja osallistava Eurajoki. Hyvinvointijohtamisen avulla luodaan edellytykset hyvinvoivalle kuntalaiselle, tukemalla kasvua ja vanhemmuutta sekä tarjoamalla laadukkaita kasvatus- ja koulutuspalveluita. Osallistava Eurajoki varmistetaan osallistamalla palvelun käyttäjä yhteisvastuulliseen palvelujen tuottamiseen ja kehittämiseen. (Eurajoen kunta 2017.)

3.2 Lasten ja vanhempien osallisuuden vahvistaminen varhaiskasvatuksessa -hanke Eurajoella

Opetushallitus myönsi valtionavustusta Eurajoen ja Luvian kuntien yhteishankkeelle lasten ja vanhempien osallisuuden vahvistamiseen varhaiskasvatuksessa. Eurajoki ja Luvia yhdistyivät kuntaliitoksen myötä 1.1.2017 Eurajoen kunnaksi. Hanke ajoittui 1.8.2016-31.12.2017 väliselle ajalle ja se koski noin 450 lasta perheineen sekä 130

varhaiskasvatuksen kasvatustyöntekijää. Tavoitteena oli entistä laadukkaampi varhaiskasvatus, jossa vanhemmat pääsisivät paremmin vaikuttamaan varhaiskasvatuksessa. Lisäksi tarkoituksena oli saada moniammatillinen osaaminen entistä parempaan käyttöön ja löytää työntekijöiden vahvuuksia, jolloin henkilöstön työhyvinvointi paranee työssä onnistumisten kautta. (Eurajoen koululautakunta 2016.)

Lasten ja vanhempien osallisuuden vahvistaminen varhaiskasvatuksessa hankkeen tavoitteena oli kehittää pedagogiikkaa, lisätä henkilöstön kasvattajätietoisuutta ja kehittää käytäntöjä, joissa lasten ja vanhempien osallisuus mahdollistuisi. Hankkeen tarve syntyi siitä, että toiminta vastaisi paremmin varhaiskasvatuslain tavoitteita ja lasten sekä vanhempien osallisuus ja vaikuttamismahdollisuudet varhaiskasvatuksessa pystyttäisiin ottamaan entistä paremmin huomioon. Toimintakulttuurin kehittämiseksi oli myös tarvetta. (Hankesuunnitelma 2016.)

Hankkeen myötä varhaiskasvatuksen henkilöstö osallistui pienemmissä ryhmissä kuusi päivää kestäväan kasvatuskumppanuuskoulutukseen eli Kasku-koulutukseen. Koulutus oli tarkoitettu varhaiskasvatuksessa työskenteleville vakituisille henkilöille. Tavoitteena oli, että koulutuksen myötä henkilöstö sitoutuu kehittämään lasten ja vanhempien osallisuutta varhaiskasvatuksessa. Kasvatuskumppanuuskoulutuksen jälkeen henkilöstö arvioi koulutuksen vaikuttavuutta. (Hankesuunnitelma 2016.)

Hankkeesta hyötyivät henkilökunnan lisäksi luonnollisesti myös lapset ja perheet. Hankesuunnitelmaan on kirjattu, että vanhemmilta kysytään palautetta yhteistyön ja osallisuuden onnistumisista sekä kehittämiskohteista ja lapset arvioivat myös omia mahdollisuuksiaan vaikuttaa toimintaan. (Hankesuunnitelma 2016.)

Hankkeelle asetettiin neljä tavoitetta. Ensimmäisenä tavoitteena oli lisätä lasten osallisuutta varhaiskasvatuksessa. Henkilökuntaa koulutettiin, jonka myötä oli mahdollista saada uusia tapoja käytäntöön osallisuuden lisäämiseksi ja tavoitteena oli, että lapset pääsevät vaikuttamaan sekä toiminnan että tavoitteiden suunnitteluun ja toteutukseen. Toisena tavoitteena oli lisätä vanhempien osallisuutta varhaiskasvatuksessa. Myös tämän tavoitteen saavuttamisessa hyödynnettiin henkilökunnan kouluttamista ja lisäksi pyrittiin lisäämään vanhempien kanssa tehtävää yhteistyötä uusien toimintatapojen avulla. Tavoitteena oli entistäkin laadukkaampi varhaiskasvatus, jossa van-

hemmat pääsisivät paremmin vaikuttamaan sekä toiminnan että lapsensa hoidon, kasvatuksen ja opetuksen suunnitteluun ja toteutukseen. Kolmas tavoite oli henkilökunnan ammatillisen osaamisen kehittäminen, jota kehitettiin kouluttautumalla ja sen kautta saaduilla arkeen tuoduilla työmenetelmillä. Tavoitteena oli, että henkilökunta ottaa lapset ja vanhemmat entistä paremmin mukaan toiminnan suunnitteluun ja arviointiin sekä henkilöstön työhyvinvoinnin lisääntyminen työssä onnistumisten kautta. Neljäs tavoite oli pedagogiikan johtamisen kehittäminen, jota kehitettiin moniammatillisen yhteistyön parempana huomioimisena ja henkilöstön vahvuuksien löytymisenä koskien lasten ja perheiden parissa toimimista. (Hankesuunnitelma 2016.)

Kehittämistyöni aihe syntyi hankkeen myötä Eurajoen kunnan varhaiskasvatuksen esimiesten ehdottamana. Hankkeen ajankohtaisuuden takia oli luonnollista yhdistää kehittämistyöni saamaan aihepiiriin. Tällöin varhaiskasvatuksen henkilöstö pystyi syvällisemmin keskittymään yhden aihealueen ajattelemiseen ja kehittämiseen. Hankkeen yksi osatavoite koski erityisesti kehittämistyötäni eli vanhempien osallisuuden mahdollistavien käytäntöjen kehittäminen.

Minulle oli erittäin tärkeää saada osallistettua varhaiskasvatuksen henkilöstö myös mukaan. Vastuun jakaminen on organisaation etu ja työyhteisön osallistaminen toimintaan on tärkeää. Vähimmillään osallisuus on sitä, että työntekijät saavat kertoa mielipiteitään ja tulevat kuulluiksi rivijäseninä. Osallisuus voi olla myös sitä, että päävastuu kaikista asioista on työyhteisöllä. Osallisuus vahvistaa syiden ja seurausten ymmärtämistä ja hyväksymistä sekä henkilöstön luottamusta työyhteisöönsä ja sen johtoon. Osallisuus vähentää parhaimmillaan epävarmuutta, pelkoa ja uhkakuvia, joita esimerkiksi muutokset tuovat mukanaan työyhteisöön. Myönteistä asennemuutosta voi syntyä, jos henkilöstö otetaan mukaan työn kehittämiseen ja suunnitteluun. Osallisuus lisää henkilöstön tyytyväisyyttä. (Laaksonen & Ollila 2017, 144-145.)

4 KEHITTÄMISPROSESSI

Kehittämistyöni tutkimuskysymykset olivat: Miten vanhemmat ja varhaiskasvatuksen henkilöstö kokevat vanhempien osallisuuden? Millaisia osallisuuden mahdollisuuksia vanhemmilla on? Miten vanhempien osallisuutta voisi tukea ja kehittää?

4.1 Lähestymistapana toimintatutkimus

Toimintatutkimuksessa tuotetaan tietoa käytännön kehittämiseksi ja kehitetään käytäntöjä entistä paremmiksi järkeä käyttämällä. Toimintatutkimuksessa myös tavallisen ihmisen tieto on arvokasta ja arkisestakin toiminnasta syntyy tietoa. Toimintatutkimus kohdistuu erityisesti sosiaaliseen toimintaan, joka pohjautuu vuorovaikutukseen ja siksi se sopiikin hyvin kehittämistyöhöni. Toimintatutkimuksessa suunnitellaan ja kokeillaan uusia toimintatapoja sekä tavoitellaan muutosta. Toimintatutkimus lähestymistapana on käytännönläheinen ja tutkijan rooli on usein toimintatutkimuksessa osallistuja. (Heikkinen 2007, 16-17, 37.)

Toimintatutkimus on interventioon perustuva ja tutkimuksella tavoitellaan hyötyä muillekin kuin tutkijalle itselleen. Monesti asioita tehdään niin kuin on totuttu tekemään, jolloin interventio saattaa paljastaa tiedostamattomia toimintatapoja. Toimintatutkimus on myös käytännönläheinen yhdistäen teorian ja käytännön. Tavoitteena on tuottaa uutta tietoa ja saattaa se julkisesti arvioitavaksi. Osallistavassa toimintatutkimuksessa otetaan tavalliset ihmiset mukaan tutkimukseen ja edistetään eri osapuolten välistä vuorovaikutusta toiminnan kehittämiseksi. Asioita tulee tarkastella reflektiivisesti ja pyrkiä näkemään oma toiminta sekä ajattelu uudesta näkökulmasta. Tällöin voidaan omaksua uusia tapoja ajatella ja toimia, jolloin asiat kehittyvät. Toimintatutkimus onkin prosessi, jossa asiat kehittyvät vähitellen. Sosiaalisessa toiminnassa ilmiöt ovat jatkuvassa muutoksessa. (Heikkinen 2007, 27-36.)

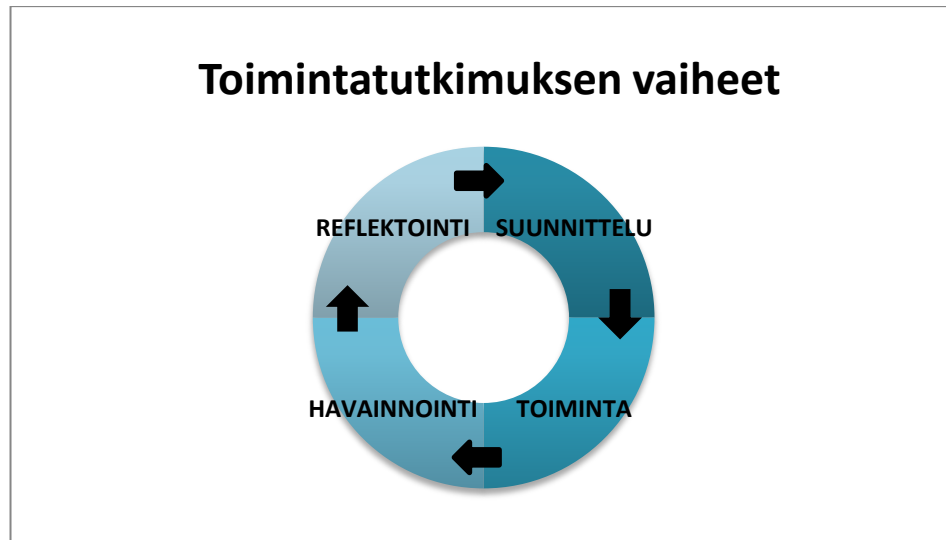
Toimintatutkimuksessa yritetään valaa uskoa ihmisten omiin kykyihin eli voimaannuttamaan heitä. Tutkijan tehtävänä on käynnistää muutosta ja rohkaista ihmisiä tarttumaan kehitettäviin asioihin. Toimintatutkijalle oma kokemus on osa aineistoa ja omat havainnot toimivatkin hyvänä osana tutkimusmateriaalia. Toimintatutkimuk-

sessä käytännön toimijat yhteistyössä pohtivat ja kehittävät työtään, analysoivat mennyttä, kehittelevät vaihtoehtoja ongelmien ratkaisemiseksi, tuottavat toiminnasta uutta tietoa ja julkistavat kokemuksiaan myös yhteisön ulkopuolelle. Uuden tiedon toimivuutta arvioidaan keskustelemalla, kokeilemalla käytännössä sekä rinnastamalla aikaisempaan tietoon ja tutkimuksiin. (Heikkinen 2007, 20; Heikkinen 2015, 217.)

Toimintatutkimus voi olla arvaamatonta, eikä kaikkiin kehittämisprosessissa nouseviin kysymyksiin pysty varautumaan ennalta. Prosessin aikana tutkimusongelmat voivat muuttua ja täsmentyä, kehittyen sykli kerrallaan. Onkin tärkeää suhtautua tutkimusongelmaan ja kehittämiseen avoimesti. Toimintatutkimuksessa hyödynnettävä aineisto voi olla monenlaista ja uutta tietoa luodaan refleктоimalla omia kokemuksia ja analysoimalla aineistoa. (Huovinen & Rovio 2007, 96-97, 104-105.)

Toimintatutkimus eroaa perinteisestä tutkimusprosessista. Toimintatutkimuksessa on sekä konstruoivia että rekonstruoivia syklejä ja syklien vaiheet vuorottelevat kehämaisesti. Toimintatutkimukseen liittyvät toisiinsa peräkkäisinä vaiheina suunnittelun, toiminnan, havainnoinnin, reflektionin ja uudelleen suunnittelun syklit. Kehä ei pääty, vaan se johtaa jatkuvasti uusiin kehittämisideoihin. (Heikkinen, Rovio & Kii-lakoski 2007, 78-80.)

Havainnointi sopii hyvin tilanteisiin, jossa kohteena on yksilön toiminta ja vuorovaikutus toisen kanssa. Havainnoinnin tarkoituksena on kerätä tietoa tutkittavasta asiasta sen luonnollisessa ympäristössä. Havainnointi voi olla ulkopuolista havainnointia tai osallistuvaa havainnointia, jolloin tutkija osallistuu toimintaan. Havaintojen kirjaaminen on keskeistä aineistonkeruuta ja sitä varten voi luoda havainnointilomakkeen tai pitää päiväkirjaa. Kerätty aineisto ei aina liity automaattisesti yhteen, vaan siitä on pystyttävä luomaan looginen kokonaisuus havaintojen ja teorian avulla. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2014, 114, 119; Ronkainen, Pehkonen, Lindblom-Ylänne & Paavilainen 2013, 115.)

Kuvio 1. Toimintatutkimuksen vaiheet

Kehittämistyöni suunnitteluvaiheessa, itsenäisen suunnittelun lisäksi, toteutin suunnittelupalaverin ja vanhemmille suunnatun kyselylomakkeen. Toimintavaiheessa järjestin varhaiskasvatuksen henkilöstölle yksiköittäin ideariihä. Lisäksi tavoitteena oli, että henkilökunta työstäisi asiaa omilla työpaikoillaan omalla toiminnallaan ja keskustellen. Havainnointivaiheessa kirjasin ylös omia havaintojani. Reflektointivaiheessa toteutin henkilöstölle kyselyn, kokosin yhteen toiminnan ja havainnoinnin vaiheita sekä suunnittelin jatkoa.

Kehittämistyöstäni muodostui prosessi, jossa eri vaiheet muodostivat kokonaisuuden. Vanhemmille suunnattu kysely toimi erinomaisena pohjana varhaiskasvatuksen henkilöstön ideariihille ja henkilöstölle suunnattu kysely kokosi osaltaan aihetta yhteen. Tutkimuskysymykset olivat kokonaisuutena läsnä läpi kehittämistyön auttaen kohti vanhempien osallisuuden parempaa huomioimista ja käytäntöjen parantamista. Kehittämistyö herätteli henkilöstöä ja prosessissa oli mukana yhteisen oppimisen näkökulma. Tutkimukseni tuotti muutosta varhaiskasvatuksen henkilöstön ajattelussa ja loi heille uusia näkökulmia.

4.2 Tutkimusaineistoa kyselytutkimuksella

Yksi perinteisimmistä tavoista kerätä tutkimusaineistoa on kyselylomake. Kyselylomake tulee laatia huolellisesti, sillä koko kyselytutkimuksen onnistuminen riippuu

suurelta osin lomakkeesta. Oleellista on, että kysytään oikeita kysymyksiä tilastollisesti mielekkäällä tavalla. Hyvä kyselylomake onkin järkevä kokonaisuus, jossa toteutuvat sekä sisällölliset että tilastolliset puolet. (Vehkalahti 2014, 20.)

Kyselylomakkeita on erilaisia; nykyään paperisen kyselyn rinnalle on noussut sähköinen lomake ja kyselyn muoto vaihtelee tarkoituksen ja kohderyhmän mukaan. Kysymysten muotoilussa täytyy olla huolellinen, jotta kysely onnistuu. Taustakysymysten lisäksi kyselyssä voi olla muun muassa avoimia kysymyksiä, valmiita vastausvaihtoehtoja tai erilaisia asteikkoja. Lomakkeen pituudella ja lomakkeessa käytetyllä kielellä on myös suuri merkitys vastausmukavuuteen. (Valli 2015, 84-87.)

Yleensä kyselylomakkeessa käytetään enimmäkseen suljettuja kysymyksiä, mutta avoimiakin tarvitaan. Valmiit vastausvaihtoehdot on helppo mitata ja se helpottaa vastausten käsittelyä. Kysymyksiä tulee pohtia tarkkaan etukäteen ja miettiä, mitä vastausvaihtoehtoja voi luetella, ilman että rajaa tai johdattelee vastauksia liikaa. Sanalliset vastaukset toimivat joissakin kysymyksissä paremmin, mutta niitä on työläämpää käsitellä. Avovastauksista saa kuitenkin usein tutkimusten kannalta oleellista tietoa, joka voisi muuten jäädä kokonaan havaitsematta. (Vehkalahti 2014, 25.)

Kyselyissä hyödynnän Likertin asteikkoa, joka on yksi useimmin käytetyistä ja sovivimmista vaihtoehdoista asenteiden ja mielipiteiden mittaamiseen. Rensis Likert esiteli mittarin vuonna 1932. Useimmiten käytetään viisiportaista asteikkoa, jossa 1= täysin samaa mieltä ja 5= täysin eri mieltä. Mitta-asteikon keskelle sijoitetaan ”en osaa sanoa” -vaihtoehto, joka takaa vastaajalle mahdollisuuden olla ottamatta kantaa. Ennen omien kyselyjeni julkaisua, Eurajoen kunnan varhaiskasvatuksen esimiehet saivat kyselylomakkeet luettavakseen ja kommentoitavakseen. Kommenttien perusteella muutin kyselyssä olleen asteikon neliportaiseksi, poistaen kohdan en osaa sanoa. (Valli 2015, 98.)

Verkkolomakkeet ovat yleistyneet voimakkaasti, niiden helppouden takia. Tällöin vastaukset tallentuvat suoraan sähköiseen muotoon, joka helpottaa myös tutkijoita, koska paperilomakkeiden tallentaminen on aikaa vievä ja virhealtis vaihe. Sähköisen kyselyn etuja on myös sen taloudellisuus. Internetkyselyssä sekä etuna että haittana voidaan pitää lomaketta, jolla voidaan varmistaa, että vastaaja vastaa jokaiseen ky-

symykseen. Kysymysten muotoilu korostuukin entisestään sähköisissä kyselyissä. Vastaaminen tulee tehdä mahdollisimman helpoksi. (Valli 2015, 93-94; Vehkalahti 2014, 48.)

Kun kyselytutkimuksen aineisto on koossa, siihen kannattaa tutustua huolella yksinkertaisesti selailemalla ja katselemalla aineistoa. Perusteellinen tapa tutustua aineistoon on tallentaa koko aineisto itse, mutta tallentaminen on käynyt harvinaisemmaksi verkkolomakkeiden myötä. Aineistoa selailemalla pystyy samalla löytämään aineistossa ilmenevät mahdolliset virheet. Huolellisen esikäsittelyn jälkeen on helppo aloittaa varsinainen analysointi. (Vehkalahti 2014, 51.)

Kyselomakkeen saatekirjeellä on suuri merkitys kokonaisuuden kannalta. Saatekirjeestä vastaaja saa tietää mistä tutkimuksessa on kysymys, kuka tutkimusta tekee, miten vastaajat on valittu ja mihin tutkimustuloksia tullaan käyttämään. Saatekirje siis joko motivoi vastaajaa tai sen vaikutuksesta vastaaja saattaa hylätä koko lomakkeen, edes katsomatta varsinaista kyselyä. (Vehkalahti 2014, 47-48.)

Kehittämistyössäni tein kyselytutkimuksen varhaiskasvatuksessa olevien lasten vanhemmille, mikä toimii eräänlaisena alkukartoituksena kehittämistyölleni. Tavoitteena oli toiminnan kehittäminen kyselystä saatujen vastausten perusteella. Vanhemmille suunnatussa kyselyssä oli sekä arviointi- että kehittämiskysymyksiä ja kysymysten asettelussa oli huomioitu sosiaalipedagogisen osallisuuden näkökulma, siitä miten vanhemmat itse tuntevat ja kokevat osallisuuden toteutumisen.

Toteutin varhaiskasvatuksessa olevien lasten vanhemmille suunnatun kyselyn lomakekyselynä. Tieto kyselystä meni koteihin tekemäni saatekirjeen (Liite 1) avulla, jossa oli sekä tietoa että linkki kyselyyn. Saatekirje toimitettiin vanhemmille tiedoksi varhaiskasvatusten esimiesten ja henkilöstön kautta. Kyselyyn oli mahdollisuus vastata joko internetissä webropol-kyselylomakkeella tai paperilomakkeella (Liite 2). Perhepäivähoidossa olevien lasten vanhemmilla oli mahdollisuus vastata kyselyyn myös koko kunnan yhteisessä perhepäivähoidon vanhempainillassa. Kyseisestä vanhempainillasta sainkin runsaasti paperilomakkeita ja tästä johtuu perhepäivähoidossa olevien lasten vanhempien merkittävä osuus kyselyyn vastanneista.

Kysely toteutettiin marraskuussa 2017 (5.-24.11. välisenä aikana). Kyselyyn tuli 101 vastausta. Vastaajista 69 oli äitiä, 23 isää ja yhdeksän vastausta tuli molemmilta vanhemmilta yhdessä. Vastaajien lapsista 25 oli päiväkodissa, viisi ryhmäperhepäiväkodissa, 70 perhepäivähoidossa ja yksi avoimessa varhaiskasvatuksessa. Marraskuun 2017 loppupuolella Eurajoen kunnan varhaiskasvatukseen oli sijoitettuna 394 lasta, jotka olivat 256:sta eri perheestä. Lisäksi oli avointa varhaiskasvatusta käyttävät perheet, joita oli noin kymmenkunta.

Kehittämistyöhöni kuului myös varhaiskasvatuksen henkilöstölle suunnattu kyselytutkimus, jonka toteutin toimintatutkimukseni lopussa. Tällöin henkilöstö oli jo ehtinyt työstämään ja toteuttamaan käytännössä joitakin ideoita ja toimintatapoja. Jotta vanhempien osallisuuden huomioiminen Eurajoen kunnan varhaiskasvatuksessa jatkuisi vielä kehittämistyöni jälkeenkin, kyselylomake sisälsi arviointikysymysten lisäksi myös kehittämiskysymyksiä. Kehittämiskysymykset oli helpointa toteuttaa avoimina kysymyksinä. Lisäksi kyselyssä oli väittämiä, joita arvioitiin Likertin asteikolla. Osa väittämistä oli samoja kuin vanhempien kyselyssä, jolloin vastausten vertailu oli helpompaa.

Toteutin varhaiskasvatuksen henkilöstölle suunnatun kyselyn lomakekyselynä. Tieto kyselystä meni henkilöstölle esimiesten kautta, joille lähetin sähköisesti linkin kyselyyn sekä liitetiedostona kyselyn saatekirjeen (Liite 3) ja paperisen version (Liite 4). Lisäksi kyselyn vastausaikana lähetin muistutussähköposteja osaan varhaiskasvatuksen yksikköihin ja ryhmiin. Kyselyyn oli mahdollisuus vastata joko internetissä webropol-kyselylomakkeella tai paperilomakkeella.

Henkilöstön kysely toteutettiin helmi-maaliskuussa 2018. Vastausaika alkoi 12.2 ja lopulta pidin kyselyn auki 11.3.2018 asti. Kyselyyn tuli 33 vastausta. Varhaiskasvatuksessa työskenteli kyselyn aikana noin 120 henkilöä. Vastaajista 15 työskenteli päiväkodissa, yksi ryhmäperhepäiväkodissa, 16 perhepäivähoitajana ja yksi vastaajista ilmoitti olevansa kiertävä lastenhoitaja. Päiväkodissa työskentelevistä vastaajina oli sekä lastentarhanopettajia, lastenhoitajia kuin myös päiväkodin johtajia. Vastaajista kolme oli työskennellyt alalla alle 2 vuotta, kahdeksan 2-5 vuotta, viisi 5-10 vuotta, kahdeksan 10-15 vuotta ja yhdeksän vastaajista omasi yli 15 vuoden alan

työkokemuksen. Vastaajista 22 oli osallistunut Eurajoen kunnan järjestämään Kasku-koulutukseen ja 11 ei ollut osallistunut.

4.3 Ideariihi luovana ongelmaratkaisumenetelmänä

Luovan ongelmanratkaisun yhtenä pääsääntönä on tuottaa mahdollisimman paljon ideoita, jolloin prosessissa pyritään suureen määrään ideoita eikä niinkään laatuun. Kun ideoita on runsaasti, joukossa on myös hyviä ideoita ja toisten ideoiden pohjalta voi syntyä vielä uusia ideoita. On tärkeää, että osallistujilla on vapaus tuottaa ajatuksia vapaasti eikä niitä saa kritisoida. Luovan ongelmanratkaisun prosessissa luodaan ja vahvistetaan hyvän olon tunnetta, vapautuneisuudella, naurulla ja huumorilla. Omia ideoita tulee ja kannattaa yhdistellä, risteyttää ja kehittää toisten ideoista. Pääsääntöjen mukaan villit ideat ovat tarpeellisia ja toivottavia luovassa ongelmanratkaisussa. (Harisalo 2011, 75-78; Innokylän www-sivut 2017.)

Yksi tunnetuimmista ideointitekniikoista on klassinen aivoriihi, jonka kehitti Alex Osborn vuonna 1941 mainostoimistonsa tarpeisiin. Klassisessa aivoriihessä on seitsemän vaihetta, jotka kaikki ovat yhtä tärkeitä, mutta siitä huolimatta on tavallista, ettei kaikkia vaiheita käydä läpi. Ensin asetetaan ongelma ja keskustellaan siitä. Seuraavaksi ongelma muotoillaan uudelleen kuinka -lauseina. Lopullisen ongelman valinnan jälkeen on lämmittelyideointi sekä varsinainen aivoriihi. Lopuksi valitaan vielä viltin idea ja päätetään istunto. (Harisalo 2011, 79-80.)

Aivoriiheä voi soveltaa eri tavoin ja menetelmästä voi käyttää myös nimeä ideariihi. Tässä kehittämistyössäni käytänkin menetelmästä nimeä ideariihi, koska mielestäni se oli helpommin ymmärrettävä käsite ja kuvasi haluamaani toimintaa paremmin. Ideariihimenetelmässä minua ihastutti se, että sen tavoitteena on kehittää suuria määriä luovia ideoita. Toisten ideoita ei arvioida eikä tuomita ja osallistujia kannustetaan villien ideoiden keksimiseen. Ideariihessä jokainen osallistuja ja idea ovat yhtä arvokkaita. Menetelmän haasteena voidaan pitää konkreettisen hyödyn löytymistä ideoista. Siksi onkin järkevää pohtia esimerkiksi oman työympäristön kehittämistarpeita lähellä olevia teemoja. (Innokylän www-sivut 2017.)

Ideariihimenetelmässä on vetäjä ja noin 5-12 hengen ryhmä. Alkuun osallistujille esitellään ideoinnin kohteena oleva aihe ja määritellään ratkaistava ongelma. Jokainen ideoi omia ajatuksiaan kirjaamalla niitä ylös tai vaihtoehtoisesti ryhmän vetäjä toimii kirjurina. Kaikki erikoisimmatkin ideat kirjataan ylös ilman arviointia, sillä lennokkaat ideat auttavat irtaantumaan totutuista ajattelumalleista. Vetäjän tulee kannustaa kaikkia ideoimaan, yhdistelemään ideoita ja parantelemaan muiden ideoita. Syntyneitä ideoita voi ryhmitellä omiksi kokonaisuuksiksi ja esimerkiksi äänestää ryhmän mielestä parhaimmat ideat. (Innokylän www-sivut 2017.)

Kehittämistyöhöni kuuluvat ideariihet toteutin varhaiskasvatuksen yksiköittäin. Tällöin ideoiden jatkotyöstäminen on luontevampaa ja ideat on helpompi siirtää käytäntöön. Ideariihien alussa esitellään varhaiskasvatuksen henkilöstölle vanhemmilta saadun kyselyn tuloksia, jotka toimivat hyvänä pohjana ideoinnille. Ideariihessä osallistujat kirjasivat ideoitaan ylös muistilapuille, joita oli helppo ryhmitellä. Aluksi ajattelin, että arviointi toteutetaan siten, että jokainen käy vuorollaan merkitsemässä mielestään parhaan tai parhaimpien ideoiden viereen plus -merkin. Aika oli kuitenkin niin rajallista, että emme ehtineet ideariihissä merkitsemään parhaita ideoita, vaan ideoiden arviointi jäi itsenäisesti mietittäväksi.

4.3.1 Varhaiskasvatushenkilöstön ideariihet

Ideariihien tarkoituksena oli herätellä varhaiskasvatuksen henkilöstöä ajattelemaan vanhempien osallisuutta ja sitä kautta kehittämään sitä sekä ottamaan se tietoisemmaksi osaksi omaa toimintaa. Järjestin ideariihet yksiköittäin. Päiväkodeissa kävin pitämässä ideariihet talon palaverissa, ryhmäperhepäiväkodeissa lasten päiväuniaikaan, avoimessa päiväkodissa heidän viikkopalaveriaikana ja perhepäivähoitajien ideariihi oli osa heidän työpalaveriaan. Sovin jokaisen ideariihen ajankohdan erikseen ja ennen ideariihettä toimitin yksikköön infokirjeen. Infokirjeessä kerroin kuka olen, miksi tulen, mikä on ideariihi ja mitä osallisuus tarkoittaa. Tällöin halukkaat pystyivät pohtimaan asioita jo etukäteen.

Ideariihien kulku oli lähes sama kaikissa yksiköissä. Ensin kerroin samoja asioita, mitä olin jo infokirjeessäkin maininnut. Jokainen osallistuja sai kynän ja post it -

muistilappuja, joiden käytön ohjeistin. Tarkoituksena oli siis ideoida mahdollisimman paljon vanhempien osallisuutta varhaiskasvatuksessa tukevia tai kehitettäviä ideoita, jokainen yksittäinen idea omalle lapulleen. Seuraavaksi jaoin osallistujille tekemäni koosteet vanhemmille suunnatun kyselyn vastauksista. Kävimme johdolla ni kyselyn vastauksia lävitse poimien niitä kohtia, jotka kiinnostivat osallistujia ja niitä joista syntyi keskustelua. Samalla osallistujat saivat kirjata ideoitaan muistilappuille. Paikasta riippuen muistilappuja kerättiin joko seinälle, pöydän keskelle tai vain itselle omaksi pinoksi. Tarkoituksena oli kuitenkin aina kertoa toisille, mitä on kirjoittanut lapulle, jotta toiset voivat halutessaan jatkaa kyseisen ajatuksen ideointia. Lopuksi keräsin kaikki muistilaput itselleni ja tein niistä koosteen, jonka toimitin kyseiseen yksikköön. Koosteen tarkoituksena oli jakaa ideoita myös niille, jotka eivät päässeet osallistumaan ideariihien sekä lisäksi toimia ideariihen osallistujille muistutuksena syntyneistä ideoista.

Ensimmäisen ideariihen pidin päiväkotiki Kuunarissa 27.11.2017. Ajankohtana oli keskellä päivää oleva talonpalaverin ajankohta ja ideariihi kesti koko käytettävissä olevan tunnin. Aika kuluikin erittäin nopeasti hyvän keskustelun merkeissä. Keskustelu oli realistista ja paikoitellen syvällistäkin kun ideoita pohdittiin pitkälle. Laatu korvasi määrän. Vanhempien kyselyn kooste toimi erittäin hyvänä pohjana ja se herätti paljon kommentteja ja ajatuksia, jotka olivat pohjana keskustelulle ja ideoinnille.

Päiväkotiki Metsätähden ideariiheeseen, 4.12.2017, osallistui myös kuusi henkilöä. Ajankohtana oli myös tunnin kestävä talonpalaveri. Keskustelun alkuun lähteminen oli hieman haastavaa ja keskustelu pysyi rauhallisena sekä realistisena. Yksittäisistä asioista syntyi hyviä syvällisiä keskusteluja. Tuloksena oli hyviä ajatuksia ja ideoita. Oli mielenkiintoista huomata, että eri asiat nousivat esille kuin edellisessä ideariihessä, vaikka keskustelun pohjana oli sama kooste vanhempien kyselystä.

Irranteen ryhmäperhepäiväkodin ideariiheeseen, 5.12.2017, pystyivät osallistumaan kaikki kolme työntekijää. Ideariihi pidettiin lasten päiväuniaikaan ja se kesti 45 minuuttia. Ideariihen toteuttaminen päiväuniaikaan onnistuikin erittäin hyvin. Keskustelu oli miellyttävää. Osa keskittyi enemmän yksittäisiin tapahtumiin ja osa ideoi laa-

jemmin. Pientä heittäytymistäkin oli havaittavissa, vaikka toisaalta keskustelusta syntyi muutama erittäin konkreettinen ajatus, jotka toivottavasti toteutuvat.

Pidin ideariihen Kuivalahden ryhmäperhepäiväkodissa 8.12.2017. Paikalla oli kaksi työntekijää ja ideariihi kesti lasten uniaikaan 30 minuuttia. Ideat lapuille syntyivät sujuvassa yhteistyössä ja vaikka ideoiden määrä ei ollutkaan suuri, ideointi herätteli heitä ajattelemaan vanhempien osallisuutta. Heillä oli jo käytössä paljon vanhempien osallisuutta tukevia asioita ja ehkä tästä syystä, he osasivat ajatella aihetta monipuolisesti ja laajasti.

Päiväkoti Majakan ideariihi pidettiin 18.12.2017 talon palaverin aikana. Aikataulullisesti ajankohta oli haastava ja ideariihi kesti vain 30 minuuttia. Läsnä oli yhdeksän henkilöä ja osallistujajoukko oli monipuolinen. Ensimmäistä kertaa osallistujina oli myös esimiehiä (päiväkodinjohtaja ja varhaiskasvatuksen palvelupäällikkö). Yhteistä keskustelua ideoista oli melko vähän, mutta ideoita syntyi kuitenkin runsaasti. Luovan ideoinnin korostaminen kannatti ja ehkä juuri monipuolisen osallistujajoukon takia, syntyi myös luovaa ideointia.

Avoimen varhaiskasvatuksen henkilöstön kanssa pidin ideariihen 21.12.2017. Läsnä oli molemmat työntekijät ja ajankohtana oli heidän viikkopalaveri. Ideariihi kesti 45 minuuttia. Lähtökohta tällä ideariihellä oli hieman eri kuin aiemmilla, koska avoimessa varhaiskasvatuksessa vanhemmat osallistuvat konkreettisemmin toimintaan. Osallistujilla syntyi hyvää keskustelua, vaikka ideointi pysyikin realistisuuden tasolla ja omassa ympäristössä. Realistisesta keskustelusta syntyi kuitenkin konkreettisia ideoita, joista jonkun he ehkä ottavat uutena asiana käyttöön.

Perhepäivähoitajien ideariihi oli osana heidän työpalaveriaan, joka pidettiin 23.1.2018 illalla. Ideariihelle oli varattu tunti ja osallistujia oli 35. Läsnä olivat myös perhepäivähoidon esimiehet. Suuren osallistujajoukon takia kerroin ensin yhteisesti aiheesta ja kävin vanhempien kyselyn koostetta lävitse, jonka jälkeen osallistujat jaettiin ideoimaan pienryhmiin. Lopuksi syntyneet ideat kerrottiin vielä kaikille. Pienryhmiin jakautumisen takia, en ollut itse läsnä ryhmien ideointivaiheessa. Ideoita kuitenkin syntyi ja ryhmissä oli ollut hyvää keskustelua. Ideariihi herätteli perhepäivähoitajia ajattelemaan vanhempien osallisuutta. Syntyneet ideat olivat yllättävän

samankaltaisia kuin muissakin ideariihissä – olin odottanut, että perhepäivähoidon ominaispiirteet olisivat voineet nousta enemmän esille.

Ideariihin osallistui varhaiskasvatuksen henkilöstöä laajasti eri ammattinimikkeillä. Ideariihet olivatkin moniammatillisia ja erilaisten ammattien kirjo näkyi rikkautena ideoissa. Uskon, että ideariihet pistivät varhaiskasvatuksen henkilöstön miettimään vanhempien osallisuutta. Koin myös, että ideariihin osallistuneet kokivat ideariihen hyvänä menetelmänä käsitellä asiaa. Osallistujien pyynnöstä tein myös yhteisen koosteen kaikista ideariihistä, jonka toimitin sähköisesti jokaiseen yksikköön. Näin varsinkin pienemmät yksiköt saivat lisää ideoita pohdittavakseen. Sain myös itse paljon ideariihistä, kun pääsin käymään kunnan eri varhaiskasvatusyksiköissä ja tutustumaan uusiin ihmisiin.

5 KEHITTÄMISTEHTÄVÄN TULOKSET JA TUOTOS

Kehittämiskohteen suunnitteluun osallistuivat lisäksi Eurajoen kunnan varhaiskasvatuksen varhaiskasvatustiimi, johon kuuluvat päiväkotien johtajat, perhepäivähoidon esimiehet, varhaiskasvatuksen palvelupäällikkö ja varhaiskasvatusjohtaja. Eurajoen kunta toimi kehittämistyöni toimeksiantajana.

Kehittämistutkimukseni kohderyhmänä olivat koko Eurajoen kunnan varhaiskasvatuksen henkilöstö sekä kunnan järjestämässä varhaiskasvatuksessa olevien lasten vanhemmat.

5.1 Vanhempien kyselyn tuloksia

Esimiehellä ja henkilöstöllä on suuri vaikutus siihen, miten vanhemmat saadaan osallisiksi. Varhaiskasvatuspaikkojen tulisi olla avoimia kohtaamispaikkoja lasten lisäksi myös heidän perheille. Vanhempien antama arviointi voi olla päivittäistä arviointia, joka tarkoittaa pääosin suullista palautteen antamista esimerkiksi tulo- ja hakutilanteissa. Tällöin palaute kohdistuu useimmiten arkisiin asioihin kuten lapsen vaatetuk-

seen, käyttäytymiseen, paikan ilmapiiriin tai lasten välisiin suhteisiin. Vanhempien antama palaute on arvokasta ja sitä tulee osata hyödyntää. Kun vanhemmat saavat antaa palautetta, he kokevat tulevansa kuuluiksi ja että heidän antamallaan palautteella on merkitystä. Systemaattisella arvioinnilla tarkoitetaan laajempaa arviota, jolla selvitetään vanhempien mielipiteitä. Tällaisia ovat esimerkiksi vanhemmille suunnatut kyselyt. (Parrila & Fonsén 2016, 108-109.)

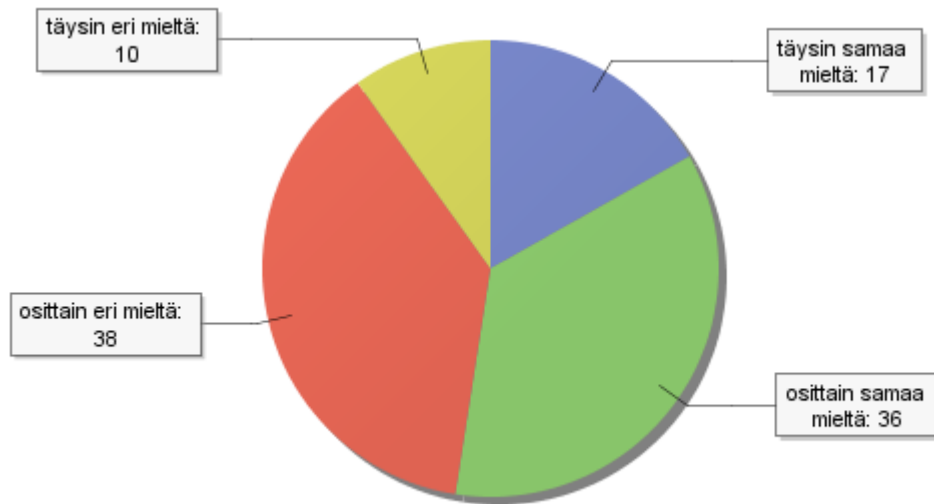
Halusin antaa kehittämistutkimuksessani vanhemmille myös mahdollisuuden ilmaista ajatuksiaan heitä koskevassa aiheessa. Vanhempien vastukset pohjautuvat heidän ajatuksiin, mielikuviin ja tuntemuksiin, omiin kokemuksiinsa vanhempana olemisesta varhaiskasvatuksen arjessa sekä aiempiin osallistumisiin varhaiskasvatuksen järjestämissä tapahtumissa. Vanhemmille suunnattu kysely toimi eräänlaisena alkukartoituksena kehittämistyölleni, sillä henkilöstön ideointi rakentui vanhempien kyselyn vastauksiin eli vanhempien kokemuksiin.

Eurajoen kunnan varhaiskasvatuksessa olevien lasten vanhemmille suunnatun kyselyn mukaan vanhemmat kokevat saavansa tarpeeksi tietoa lapsensa varhaiskasvatuspaikan toiminnasta. Suurin osa koki, että he voivat omalla toiminnallaan vaikuttaa lapsen arkeen varhaiskasvatuksessa, vaikka muutamat kokivatkin olevansa osittain eri mieltä asiasta. Vanhemmat kokevat, että heidän toiveensa ja ajatuksensa lapsen kasvatuksen suhteen otetaan huomioon hyvin. Lisäksi he kokevat voivansa halutesaan jutella päivittäin varhaiskasvatuksen henkilöstön kanssa. Vanhemmat kokevat, että varhaiskasvatuksen henkilöstö on kiinnostunut heidän lapsestaan ja vanhempien ajatuksista. Suurin osa vanhemmista ilmoitti myös tietävänsä minkälaista lapsen arki on varhaiskasvatuksessa, mutta osa oli vain osittain samaa mieltä väittämän kanssa. Vanhemmat kokevat olevansa erittäin tervetulleita lapsensa varhaiskasvatuspaikkaan.

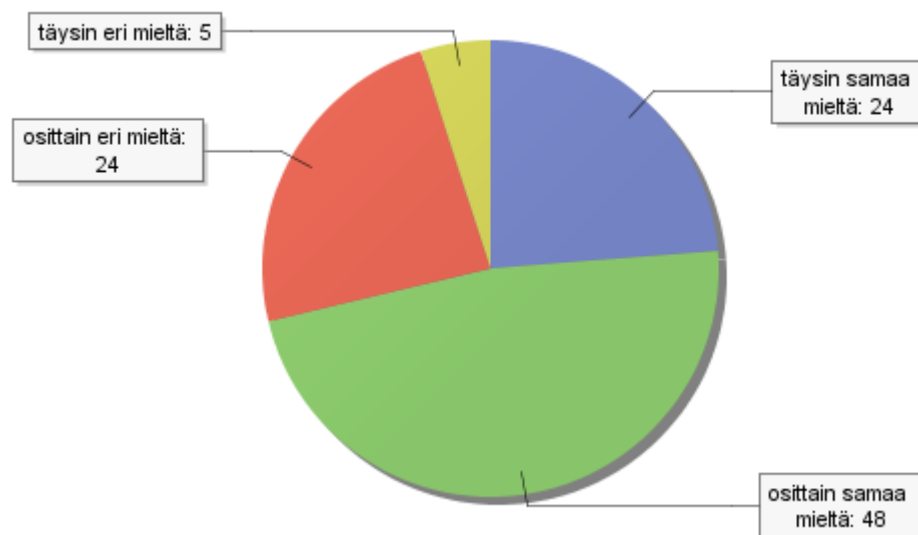
	täysin samaa mieltä	osittain samaa mieltä	osittain eri mieltä	täysin eri mieltä
Saan tarpeeksi tietoa lapseni varhaiskasvatuspaikan toiminnasta.	72	27	1	1
Koen, että voin omalla toiminnallani vaikuttaa lapsen arkeen varhaiskasvatuksessa.	52	38	11	0
Toiveeni ja ajatukseni lapsen kasvatuksen suhteen on otettu huomioon varhaiskasvatuksen arjessa.	68	28	2	3
Pystyn halutessani juttelemaan päivittäin varhaiskasvatuksen henkilöstön kanssa.	84	12	3	2
Varhaiskasvatuksen henkilöstö on kiinnostunut lapses- tani ja ajatuksistani.	85	14	0	2
Tiedän minkälaista lapseni arki on varhaiskasvatukses- sa.	61	32	8	0
Tunnen itseni tervetulleeksi lapseni varhaiskasvatus- paikkaan.	93	6	0	2
Pääsen vaikuttamaan lapseni varhaiskasvatuspaikan oppimisympäristöön (sisä- ja ulkotiloihin).	17	36	38	10
Pääsen halutessani vaikuttamaan lapseni varhaiskasva- tuspaikan toiminnan suunnitteluun.	24	48	24	5
Pääsen halutessani vaikuttamaan lapseni varhaiskasva- tuspaikan toiminnan toteutukseen.	21	45	28	7
Pääsen halutessani vaikuttamaan lapseni varhaiskasva- tuspaikan toiminnan arviointiin.	20	50	23	8

Kuvio 2. Vanhempien kyselyn kohdan kolme koonti

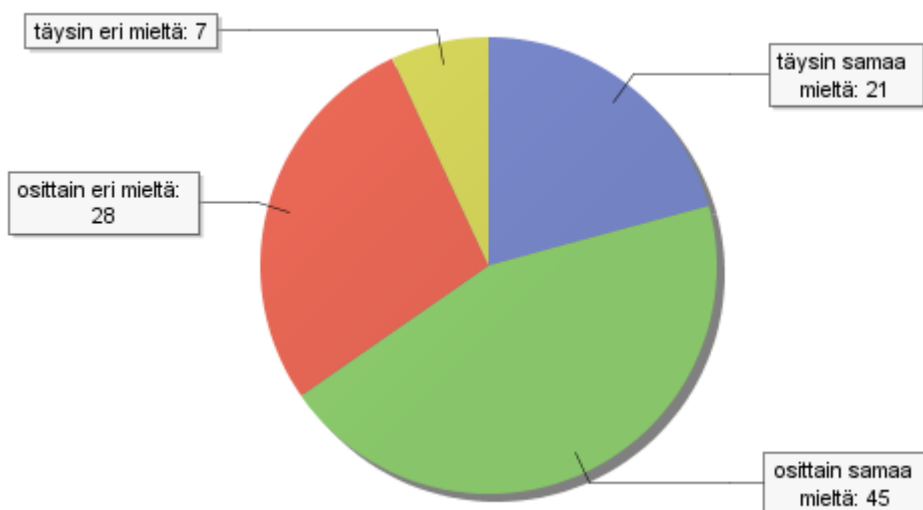
Suurinta hajontaa vastaajien välillä tuli väittämissä, joissa kysyttiin kokevatko vanhemmat pääsevänsä halutessaan vaikuttamaan eri asioihin. Useat vanhemmat kokevat, etteivät he pääse halutessaan tarpeeksi vaikuttamaan lapsen varhaiskasvatuspaikan oppimisympäristöön sekä toiminnan suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. Nämä vastaukset ovat tärkeitä, koska valtakunnallisissa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa todetaan, että huoltajien osallistuminen toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin vahvistaa osallisuutta (Opetushallitus 2016, 30) ja siten näitä asioita tulisi vielä selvästi kehittää varhaiskasvatuksessa.

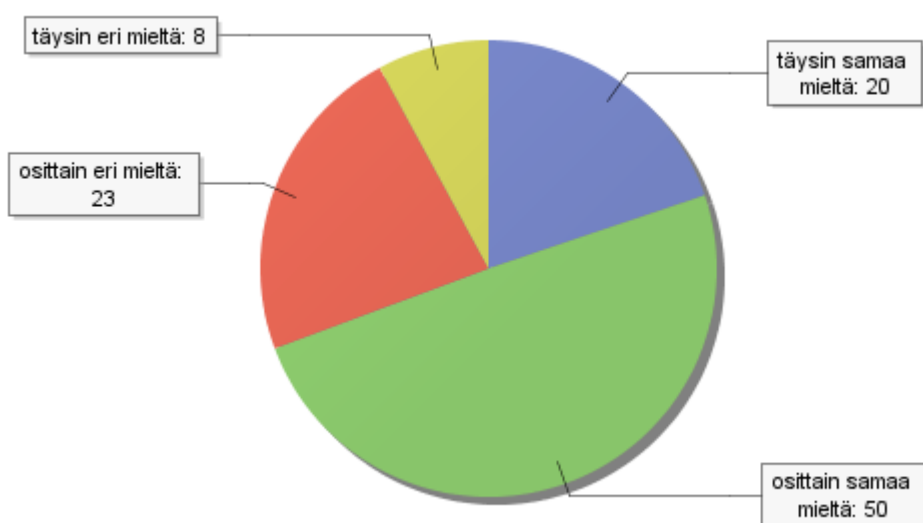
Kuvio 3. Pääsen vaikuttamaan lapseni varhaiskasvatuspaikan oppimisympäristöön

Kuvio 4. Pääsen halutessani vaikuttamaan lapseni varhaiskasvatuspaikan toiminnan suunnitteluun

Kuvio 5. Pääsen halutessani vaikuttamaan lapseni varhaiskasvatuspaikan toiminnan toteutukseen

Kuvio 6. Pääsen halutessani vaikuttamaan lapseni varhaiskasvatuspaikan toiminnan arviointiin

Vanhemmat kokevat vanhempien osallisuuden tärkeäksi varhaiskasvatuksessa. Suurin osa oli tyytyväisiä mahdollisuuksiinsa vaikuttaa varhaiskasvatuksen arkeen. Vanhemmat haluavat olla osallisia omaa lastaan koskevissa asioissa, mutta koko kuntaa koskevissa asioissa he eivät halua olla niin vahvasti osallisina. Monet kokevat, että vanhempien osaamista tulisi hyödyntää enemmän, mutta lähes puolet vastaajista ei

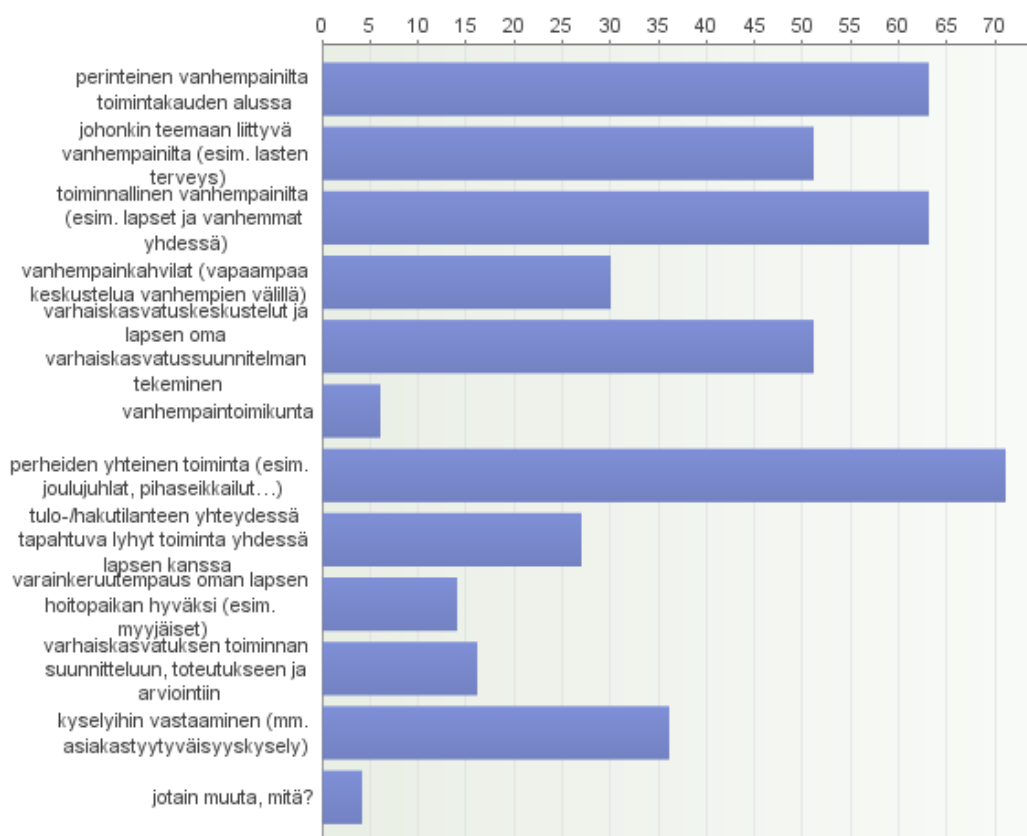
koe asiaa samalla tavalla. Suurin osa vanhemmista haluaisi viettää päivän oman lapsensa kanssa varhaiskasvatuksessa.

	täysin samaa mieltä	osittain samaa mieltä	osittain eri mieltä	täysin eri mieltä
Osallistun mielelläni vanhemmille suunnattuihin tapahtumiin, joita varhaiskasvatus järjestää.	64	28	8	1
Osallistun mielelläni perheille suunnattuihin tapahtumiin, joita varhaiskasvatus järjestää.	68	26	7	0
Koen vanhempien osallisuuden tärkeäksi varhaiskasvatuksessa.	78	17	5	1
Tunnen olevani vanhempana osallinen Eurajoen kunnan varhaiskasvatuksessa.	32	49	18	2
Olen tyytyväinen mahdollisuuksiini vaikuttaa varhaiskasvatuksen arkeen.	46	44	9	2
Haluan olla osallisena omaa lastani koskevissa asioissa.	94	5	0	2
Haluan olla osallisena koko kuntaa koskevissa varhaiskasvatuksen asioissa.	20	56	21	4
Vanhempien osaamista tulisi hyödyntää enemmän varhaiskasvatuksessa (esim. vanhemman ammatti).	16	38	42	5
Haluaisin viettää päivän lapseni kanssa varhaiskasvatuksessa.	35	40	17	9

Kuvio 7. Vanhempien kyselyn kohdan neljä koonti

Vanhemmat osallistuvat mielellään sekä vanhemmille että koko perheille suunnattuihin tapahtumiin, joita varhaiskasvatus järjestää. Mieluiten vanhemmat osallistuvat perheiden yhteiseen toimintaan (esimerkiksi joulujuhliin ja pihaseikkailuihin). Mieluisia ovat myös vanhempainillat, niin perinteiset kuin toiminnallisetkin; myös johonkin teemaan liittyvä vanhempainilta sai yli puolten vastaajien kannatuksen. Puolet vastaajista osallistuu mielellään lapsen oman varhaiskasvatussuunnitelman tekemiseen. Jonkin verran kannatusta saivat myös kyselyihin vastaaminen, vanhempainkahvilat ja tulo-/hakutilanteen yhteydessä tapahtuva lyhyt toiminta yhdessä lapsen kanssa. Vähiten kannatusta saivat vanhempaintoimikunta, varainkeruutempaus oman lapsen hoitopaikan hyväksi sekä osallistuminen varhaiskasvatuksen toiminnan suun-

nitteluun, toteutukseen ja arviointiin. Jotain muuta kohtaan tuli ehdotus siitä, että hoitaja voisi käydä tekemässä lapsen varhaiskasvatussuunnitelman perheen kotona ja että sosiaalisessa mediassa olisi varhaiskasvatuspaikan oma ryhmä vanhempien ja hoitajan kesken.

Kuvio 8. Vanhempien kyselyn ”Minkälaiseen toimintaan osallistuisit mielelläsi?”-vastaukset

Vanhempien osallisuus varhaiskasvatuksessa mielestäni tarkoittaa... -kohtaan tuli 63 vastausta. Vanhempien mielestä vanhempien osallisuus varhaiskasvatuksessa tarkoittaa vanhempien sekä varhaiskasvatuksen henkilöstön yhteistyötä, vuorovaikutusta ja molemminpuolista kiinnostusta. Vanhemmat toivovat, että heitä kuunnellaan ja että vastaavasti he saavat tietoa varhaiskasvatuksen toiminnasta eli tietojen jakaminen on vastavuoroista. Tiedon kulku pitää olla muutenkin sujuvaa ja vanhemmat haluavat tietää, mitä heidän lapsensa päivään on kuulunut. Vastauksissa tuli esille myös avoimuuden ja sitoutumisen tärkeys.

”Vanhempia kuunnellaan, ja päiväkodin toiminnasta vastaavasti kerrotaan. esim. pohditaan yhdessä mikä on hyvää ja toisaalta mitä pitäisi kehittää. Yleensäkin toimitaan yhdessä.” N2

”että vanhemmat ja päiväkotitoimivat yhteistyössä lapsen taitojen kartuttamisessa ja yksilöllisten tarpeiden huomioimisessa. Onnistuminen vaatii molempien osapuolien sitoutumista suunnitelmiin.” N13

Vanhemmat haluavat, että heille annetaan mahdollisuus osallistua, heidän toiveitaan otetaan huomioon ja että heidät otetaan mukaan toimintaan. Monet haluavat kertoa mielipiteitään kunhan siihen annetaan mahdollisuuksia. Vanhempien mukaan osallisuus on mahdollisuutta vaikuttaa ja esittää omia toiveitaan. Vastauksissa mainittiin myös, että vanhemmat saavat päättää osallistuuko lapsi johonkin toimintaan.

”Vanhemmat voivat vaikuttaa toimintaan, saavat osallistua ja heidät otetaan mukaan toimintaan, avoin keskusteluyhteys varhaiskasvatuksen henkilökunnan kanssa”
N32

Vastauksista nousi esille se, kuinka tärkeää yhteistyö on lapsen edun kannalta. Yksi vastaajista mainitsikin osallisuuden tarkoittavan kasvatuskumppanuutta. Varhaiskasvatus on perheen ja hoidon välistä yhteistyötä. Osallisuudessa tulee huomioida niin lasten kuin vanhempienkin yksilöllisyys. Myös tapahtumiin osallistuminen nousi esille vastauksista.

”että meidän mielipidettämme kysytään. Käydään hoitopäivän kulkua läpi ja pph kyselee, miten lapsi toimii kotona. Tehdään jotain yhdessä.” N39

Eräs vastaajista koki, että vanhemmilla on mahdollisuus, mutta toisaalta myös velvollisuus osallistua lapsen varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja toteutukseen. Muutaman vastaajan mielestä taas varhaiskasvatuksen henkilöstö on ammattilaisia, joille on annettava työrauha. Yhden vastaajan mielestä vanhempien osallisuutta ei ole tällä hetkellä.

Seuraavassa avoimessa kysymyksessä vanhemmat saivat kertoa mihin asioihin he haluaisivat vaikuttaa tai esittää muita kehitysideoita vanhempien osallisuuden lisäämiseksi. Tähän kohtaan tuli 30 kommenttia. Viiden vastaajan mukaan asiat sujuvat nykyisellään hyvin eikä ole erityisiä kehitystarpeita. Erään vastaajan mukaan vanhempien ei tarvitse kovinkaan paljon osallistua päiväkodin toimintaa elleivät vanhemmat ole erityisen innostuneita. Seitsemän kommenttia koski varhaiskasvatusta ylipäättänsä esimerkiksi liikunnan lisäämistä ja käytöstapojen arvostamista.

”Vanhempainiltojen lisäksi olisi kiva jos olisi enemmän perheiden yhteistä toimintaa. Vanhempainiltoihinkin yleensä vain toinen vanhemmista pääsee paikalle. Ja olisi kiva vielä enemmän kuulla mitä kaikkea päivän ja vuoden aikana touhutaan (lapsi ollut hoidossa vasta muutaman kuukauden) jolloin ehkä voisi jotain palautetta tarkemmin antaa.” N2

Vanhempien osallisuutta kehittävästä ajatuksista eniten kommentteja keräsi perheiden yhteisen toiminnan lisääminen. Yhdeksän vastaajaa toivoikin tapahtumia, joissa he pääsisivät tutustumaan muihin samassa varhaiskasvatuspaikassa oleviin perheisiin. Tällaisia tapahtumia voisi olla muutaman vastaajan mukaan säännöllisesti esimerkiksi muutaman kuukauden välein iltaisin. Viidessä vastauksessa toivottiin, että vanhemmat pääsisivät vaikuttamaan asioihin enemmän ja että vanhemmilta kysyttäisiin ideoita. Konkreettisina asioina mainittiin ruokalistaan vaikuttaminen ja toiveiden esittäminen päivien sisältöön esimerkiksi retkikohteiden muodossa. Erään vanhemman mukaan vanhemmat voisivat valita lapsen kiinnostuksen kohteita joltain listalta. Muutamissa vastauksissa mainittiin vanhempien osaamisen hyödyntäminen esimerkiksi työpaikkavierailujen muodossa. Muutamat toivoivat myös lisää kuvia sekä tietoja lapsen varhaiskasvatuksen arjesta ja niiden jakamista vanhemmille. Varhaiskasvatuskeskustelun pitäminen nykyistä useammin sai myös kannatusta.

Lopuksi kyselyssä oli vielä kohta ”vapaa sana”, johon 26 vanhempaa oli kirjoittanut ajatuksiaan. Kommenteissa oli yksittäisiä vastauksia muun muassa kyselystä, varhaiskasvatuksen tilanteesta, lapsen osallisuudesta, toive kuukausitiedotteesta, kehittämis ehdotus avoimeen varhaiskasvatukseen sekä huoli oman lapsen tilanteesta. Eräs vastaaja toi hienosti esille konkreettisen tilanteen, jossa hän koki vanhempana olleensa osallinen, kun hänen toiveensa oli huomioitu. Yhdessä vastauksessa toivottiin

keskusteluja vanhempien ja henkilöstön välille useamminkin kuin vain varhaiskasvatuskeskustelu, jossa vanhemmalle voi tulla hämmentynyt olo asioista, joista hän ei ole ennen ollut tietoinen. Muutamassa vastauksessa toivottiin turvallista varhaiskasvatuspaikkaa, jossa lapsi viihtyy ja samalla vastaajat korostivat luottavansa henkilöstön ammattitaitoon.

”Ennen kaikkea haluan, että voin turvallisin mielin jättää lapseni hyvään hoitoon. En tarvitse raportteja/selvityksiä, kyllä lapsesta näkyy, onko hoidossa kivaa ja turvallista olla ja päivittäiset keskustelut hoitajan kanssa ovat tärkeitä, jos jotain ihmeellistä on sattunut/tapahtunut.”N48

Vapaan sanan kohdalla vanhempien vastauksissa kuitenkin korostui erittäin vahvasti tyytyväisyys Eurajoen kunnan varhaiskasvatukseen. Yli puolet vapaan sanan kommenteista voi kiteyttää hyvin tähän vastaukseen: *”KIITOS!” N53.*

Tein kyselyyn tulleista vastauksista ensin pikaisen koosteen, joka toimi alustuksena ja inspiraation lähteenä henkilöstölle suunnatuissa ideariihissä. Myöhemmin tein vielä vanhemmille suunnatun koosteen, jonka toimitin varhaiskasvatuspaikkoihin esimerkiksi ilmoitustaululle laitettavaksi. Kyseinen kooste oli tarkoitus julkaista myös kunnan internetsivuilla. Koin tärkeäksi tehdä vanhemmille suunnatun koosteen, koska koin sen olleen kiitos siitä, että he vastasivat kyselyyni ja siten myös he saivat helposti tietoa kyselyn tuloksista.

5.2 Ideariihissä syntyneitä ideoita

Ideariihissä syntyi runsaasti ideoita, mutta ajatuksia heräsi varmasti enemmänkin, mitä paperille asti päätyi. Keräsin kaikki syntyneet ideat luetteloon siten, että täysin vastaavat ideat kirjasin vain kerran. Ajatuksena oli kuitenkin tuottaa erilaisia ideoita eikä sillä ollut väliä, kuinka monta kertaa yksi idea nousi esille. Monet ideat ovat keskenään hyvin samankaltaisia, mutta jos niissä on pienikin ero, kirjasin ideat erikseen. Luetteloon jaoin ideat karkeasti viiteen eri osioon selkeyden vuoksi. Osa ideoista sopisi useampaan osioon, mutta pääsääntöisesti valitsin vain yhden osion, johon kirjasin sen.

Ensimmäisen osion teemana oli vanhempien ideoiden ja ajatusten huomioon ottaminen ja kysyminen. Toiveiden puu tai ideaaattikko tuli esille monissa ideoissa monilla eri nimillä ja pienillä eroavaisuuksilla. Perusajatuksena on kuitenkin, että vanhemmat saavat tuoda niissä nimettömästi esille omia ideoitaan, toiveitaan tai arvojaan toiminnan suhteen. Avoimien keskustelujen merkitys korostui niin päivittäisinä keskusteluina kuin varhaiskasvatussuunnitelmakeskusteluina. Ideoitiin, että lapsen vasu-keskustelun voisi mennä pitämään lapsen kotiin. Ylipäätänsä kysyminen, kuunteleminen, arvostaminen ja läsnäolo ovat tärkeitä vanhempien ideoiden ja ajatusten huomioon ottamisessa.

Seuraavan osion ideat koostuivat tiedottamisesta ja arjen näkyväksi tekemisestä. Tuonti- ja hakutilanteet ovat tässä asiassa erittäin merkityksellisiä. Ideoina tiedottamisen väyliksi olivat muun muassa reissuvihko, viikkokirje, kuukausitiedote, ilmoitustaulu, wilma, blogi ja sosiaalisen median ryhmät. Arjen näkyväksi tekemisessä voisi hyödyntää esimerkiksi valokuvia, sosiaalista mediaa ja pedagogista dokumentointia. Lisäksi pohdittiin tiedottamista ajoissa, reaaliaikaisempaa tiedottamista ja ylipäätänsä enemmän tietoa vanhemmille, mitä lapset ovat touhunneet.

Oma selkeä osionsa oli yhteiset tapahtumat, joihin ideoiden mukaan voisi kysyä ajatuksia myös vanhemmilta. Ideoissa esiintyi laajasti sekä perheiden yhteisiä tapahtumia että vanhempien tapahtumia. Esille nousivat perinteiset vanhempainillat, isän- ja äitienpäiväaamiaiset, perheiden liikuntatapahtumat ja muut yhteiset tempaukset. Lisäksi ideoitiin nonstop tapahtumia lapselle ja vanhemmalle hakutilanteeseen, vanhempainkahviloita, avoimien ovien päivää, yhteisiä retkiä ja puuhailtoja äiti-lapsi tai isä-lapsi ajatuksella. Ehdotettiin myös ”leikkitreffitä”, jolloin henkilökunta antaa ajan ja paikan, jolloin vanhemmat voivat keskenään tavata.

Seuraavan osion teemana olivat vanhempien mahdollisuudet toiminnan suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. Ideoina nousivat esille kyselyt, palaute toiminnasta ja ruokalistaan vaikuttaminen. Lisäksi vanhempia tulisi kutsua mukaan suunnittelemaan esimerkiksi pitämällä yhteisen toiminnan suunnitteluillan tai antamalla vanhemmille tyhjän toimintasuunnitelman täytettäväksi. Muutenkin vanhempien vahvuuksia ja suhteita voisi hyödyntää enemmän. Esille nousi myös kuukausittaiset es-

karikahvilat sekä ideointi-ilta syksyn alussa ja palaute- sekä ideointi-ilta kevään alussa.

Loput ideat kokosin muu yhteistyö vanhempien kanssa -osioon. Ideoita oli muun muassa tavaravaihtotapahtuma, ammattiesittelyt, vanhempainyhdistys, perhekeskusmalli ja ICDP-mittari. Avointa keskustelua korostettiin varsinkin lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa ja toivottiin myös vanhemmille mahdollisuutta viettää päivä päiväkodissa. Mielenkiintoisena ideana tuli ideariihi osallisuudesta perheille. Lisäksi ideoissa pohdittiin miten motivoida vanhempia osallisuuteen, miten huomioida päiväkodissa olevien varahoitolasten vanhempien mahdollisuus osallisuuteen sekä miksi vanhempainilloissa on niin vähäiset osallistujamäärät.

5.3 Varhaiskasvatuksen henkilöstön ajatuksia vanhempien osallisuudesta

Kehittämistyöhöni kuuluneen kyselyn mukaan vanhempien osallisuus varhaiskasvatuksessa tarkoittaa Eurajoen kunnan varhaiskasvatuksen henkilöstön mielestä yhteisiä keskusteluja, molemminpuolista kuuntelemista, asioiden jakamista ja yhteistyötä. Vanhemmilla tulee olla mahdollisuus vaikuttaa, osallistua lapsen arkeen varhaiskasvatuksessa ja vanhempien toiveita kuunnellaan. Mahdollisuus esittää toiveita nousi esille monista vastauksista, mutta muutama vastaaja oli vielä lisännyt perään, että niitä toteutetaan mahdollisuuksien mukaan. Päivittäiset kuulumisten vaihdot, tapahtumiin osallistuminen ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelmakeskustelu nousivat myös esille. Vanhemmille tulisikin kertoa erään vastaajan mukaan lapsen päivästä muuta kuin vain syömiset ja nukkumiset. Avoimuus, luottamus ja hyvä vuorovaikutus ovat vastaajien mielestä tärkeitä asioita. Erään vastaajan mukaan osallisuudessa jokaisella vanhemmalla on vapaus ja mahdollisuus osallistua varhaiskasvatuksen arkeen ja kehittämiseen pienillä asioilla.

”Se tarkoittaa sitä, että vanhemmatkin saavat osallistua päätöksiin siitä, mitä varhaiskasvatuksessa tehdään, tuoda esille ideoita ja ehdotuksia. Lisäksi mielestäni siihen kuuluu myös se, että on avoimet ovet tulla seuramaan ja osallistumaan lapsensa arkeen varhaiskasvatuksessa.” V3

”Mielestäni tarkoittaa sitä, että vanhemmille tarjotaan mahdollisuuksia ja kanavia vaikuttaa järjestettävään varhaiskasvatukseen. Vanhemmille syntyy kokemus siitä, että hän voi ja hänen toivotaan esittävän mielipiteitään, ajatuksiaan ja toiveitaan, ja myös kokemus siitä, että ne huomioidaan.” V18

”Mielestäni vanhempien tulisi olla luonnollinen osa suunnittelua ja heillä tulisi olla oma osansa ja saada sanottua sanottavansa ja ajatuksensa. Vanhempien tulisi saada osallistua toiminnan suunnitteluun, sekä vanhempien tulisi voida olla mukana päätämässä, miten päiväkodin arjessa toimitaan.” V19

Varhaiskasvatuksen henkilöstö kokee vanhempien osallisuuden eri tavoin. Osan mielestä se on nykyisellään riittävää, osan mielestä vähäistä ja monet toivovat vanhemmilta lisää aktiivisuutta. Vanhempien osallisuus koetaan tärkeänä, mutta toisaalta jopa hankalana. Monet vastaajista kokevat osallisuuden riippuvan vanhemmista, koska osa on innolla mukana, mutta osa ei ole kiinnostunut olemaan lainkaan osallisia. Vastauksissa korostuikin vahvasti vanhempien aktiivisuus.

”Vanhempien toiveita ja ajatuksia kunnioitetaan ja niitä toteutetaan mahdollisuuksien mukaan. Välillä toivoisi vanhemmilta enemmän aktiivisuutta ja osallistumista lapsensa arkeen.” V13

”Vanhempien osallisuus tuottaa meille täsmätietoa lapsesta ja vanhempien toiveista. Vanhempien osallistaminen on ajoittain haasteellista, sillä osallistamiseen tarvitaan uusia monipuolisia toteuttamistapoja. Myös toiminnan arviointi yhdessä vanhempien kanssa on olennaisessa osassa osallisuuden toteutumisessa.” V14

”Melko haasteellisena, sillä vanhempien kirjo on valtava. Osa voisi haluta osallistua paljonkin, mutta ainakin omalla kohdalla vanhemmat tuntuvat olevan tyytyväisiä juuri siihen, että lapsella on työpäivän ajan tuttu ja turvallinen paikka, jossa hänellä on mahdollisuus leikkiin, ulkoiluun, kavereihin, mukaviin puuhiin, syliin ja perushoittoon. Vasu ym. lappujen täytettynä saaminen on välillä työn takana, ja jopa vanheppain-/perheiltoihin tuntuu olevan usein haasteellista saada osallistumaan...”

Henkilöstö on enimmäkseen osittain samaa mieltä siitä, että vanhemmat tietävät minkälaista lapsen varhaiskasvatuspaikan arki on. Vanhempien toiveet ja ajatukset lapsen kasvatuksen suhteen otetaan huomioon melko hyvin. Henkilöstö kokee, että vanhemmat pystyvät halutessaan juttelemaan päivittäin varhaiskasvatuksen henkilöstön kanssa. Kehitettävää löytyy erityisesti siinä, että vanhemmat pääsisivät halutessaan vaikuttamaan lastensa varhaiskasvatuspaikan oppimisympäristöön kuten myös toiminnan toteutukseen. Toiminnan suunnitteluun ja arviointiin henkilöstön mukaan vanhemmat pääsevät halutessaan vaikuttamaan jonkin verran, mutta kehitettävää on niissäkin. Vastaajissa on hajontaa siinä, että hyödyntävätkö he työssään aktiivisesti erilaisia menetelmiä vanhempien osallisuuden edistämiseksi. Yli puolet on osittain samaa mieltä, mutta monet ovat osittain eri mieltä. Suurimman osan vastaajien mielestä varhaiskasvatuksen henkilöstö rohkaisee vanhempia osallisuuteen ja että vanhemmat pystyvät olemaan osallisia Eurajoen kunnan varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen henkilöstöstä kokeekin enimmäkseen vanhempien osallisuuden tärkeäksi.

	täysin samaa mieltä	osittain samaa mieltä	osittain eri mieltä	täysin eri mieltä
Vanhemmat tietävät minkälaista lapsen varhaiskasvatuspaikan arki on.	6	22	5	0
Vanhempien toiveet ja ajatukset lapsen kasvatuksen suhteen otetaan huomioon.	13	20	0	0
Vanhemmat pystyvät halutessaan juttelemaan päivittäin varhaiskasvatuksen henkilöstön kanssa.	26	7	0	0
Vanhemmat pääsevät halutessaan vaikuttamaan lastensa varhaiskasvatuspaikan oppimisympäristöön (sisä- ja ulkotiloihin).	2	12	15	4
Vanhemmat pääsevät halutessaan vaikuttamaan lastensa varhaiskasvatuspaikan toiminnan suunnitteluun.	7	14	12	0
Vanhemmat pääsevät halutessaan vaikuttamaan lastensa varhaiskasvatuspaikan toiminnan toteutukseen.	6	13	13	1
Vanhemmat pääsevät halutessaan vaikuttamaan lastensa varhaiskasvatuspaikan toiminnan arviointiin.	3	23	6	1
Hyödynnän työssäni aktiivisesti erilaisia menetelmiä vanhempien osallisuuden edistämiseksi.	2	19	12	0
Varhaiskasvatuksen henkilöstö rohkaisee vanhempia osallisuuteen.	6	21	6	0
Vanhemmat pystyvät olemaan osallisia Eurajoen kunnan varhaiskasvatuksessa.	5	22	6	0
Koen vanhempien osallisuuden tärkeäksi varhaiskasvatuksessa.	22	7	4	0

Kuvio 9. Varhaiskasvatuksen henkilöstön kyselyn tuloksia

Seuraavassa kohdassa pyysin varhaiskasvatuksen henkilöstöä luettelemaan konkreettisia asioita, joilla he ottavat vanhempien osallisuuden huomioon omassa tai ryhmän toiminnassa. Laajan kysymyksen vuoksi, olin jaotellut kysymyksen alaotsikoin pienempiin kokonaisuuksiin vastaamisen helpottamiseksi. Vanhempien ideoiden ja aloitteiden huomioon ottaminen ja kysyminen -kohdassa vastaajat mainitsivat päivittäiset keskustelut kasvokkain haku- ja tuontitilanteissa sekä muut keskustelutilanteet,

kyselyt, toiveiden puun ja vanhempainillat. Lisäksi vastaajat kertovat kyselevänsä mielipiteitä, toiveita ja palautetta. Kuunteleminen ja avoimuus ovat tärkeitä asioita.

”Vasukeskusteluissa vanhempien kanssa ideoiden ja mielipiteiden kysyminen vanhemmilta sekä näiden ajatusten huomioiminen.” V31

Arjen näkyväksi tekeminen onnistuu vastaajien mielestä parhaiten kertomalla päivästä haku- ja tulotilanteissa ja valokuvien avulla. Muutama vastaajista ilmoitti laittavansa joskus valokuvia vanhemmille puhelimitse keskellä päivää, mutta valokuvia voi olla esillä myös varhaiskasvatuspaikassa. Blogi, videot, viikko-ohjelmat, viikko-/kuukausikirjeet, kasvunkansiot ja askartelunäyttelyt ovat myös vastaajilla käytössä. Eräs vastaajista kertoi esittelevänsä halutilanteissa lapsen leikkejä, pelejä tai esimerkiksi juuri rakennettua majaa.

”Meille voi tulla ihan sisälle saakka jos niin haluaa. Olemme tekemässä näyttelyä vanhemmille lasten töistä ja lasten toivepuun toive toteutetaan keväällä. Toive oli pihapeliteikkejä yhdessä vanhempien kanssa meidän pihalla.” V3

”Juttelemme päivittäin, viikko kalenteri näkyvillä vanhemmille, sähköpostitse kerromme tapahtumista ja asioista joihin vanhemmat voi vaikuttaa” V27

Tiedottaminen vanhemmille tapahtuu monin eri tavoin joko keskustelemalla tai laittamalla viestiä. Keskustelu tapahtuu yleisimmin kasvokkain, mutta myös puhelimitse. Viesteistä on käytössä whatsapp-viestit, tekstiviestit ja paperiset viestit. Paperilla toimitetaan kuukausi- ja viikkokirjeet, muistutuslaput sekä tiedotteet. Viestit voivat olla henkilökohtaisia niin sanottuja lokerokirjeitä tai ovissa olevia lappuja. Lisäksi vastaajat hyödyntävät reissuvihkoja, blogia, ilmoitustauluja, wilmaa ja sähköpostia. Myös varhaiskasvatussuunnitelman teon yhteydessä voi tiedottaa arjen asioista vanhemmille.

Yhteisiin tapahtumiin osallistuminen on monesti helppo keino olla osallinen. Varhaiskasvatuksen henkilöstö mainitsee yleisimmiksi yhteisiksi tapahtumiksi vanhempainillat, varhaiskasvatussuunnitelmakeskustelut, kevät- ja joulujuhlat sekä äitien- ja isänpäivätapahtumat. Lisäksi perheille voidaan järjestää vanhempainkahviloita, pi-

haseikkailua, joulupolkua, retkiä, toiminnallisia teematapahtumia sekä glögituokiota. Avoimet ovet ja tärkeän aikuisen tai isovanhempien päivä mainittiin myös vastauksissa. Vastaajat kertovat kannustavansa vanhempia osallistumaan yhteisiin tapahtumiin ja järjestämällä toiminnan mieluisaksi. Toiveena mainitaan myös, että yhteisiin tapahtumiin olisi matala kynnys osallistua ja jokaiselle tulisi antaa mahdollisuus osallistua omalla tavallaan.

Vanhempien mahdollisuudet toiminnan suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin koetaan hieman ristiriitaisesti. Vastaajat luettelivat kuitenkin varhaiskasvatussuunnitelmakeskustelut, vanhempainillat, vanhempainkahvilat ja kyselyt. Eräs vastaaja ilmoitti antavansa vanhemmille mahdollisuuden, jos vaan vanhemmat ovat halukkaita. Vastaajat kertoivat vielä kyselevänsä asioita sekä yleisesti ottaen keskustelelevansa vanhempien kanssa. Useampi mainitsi myös toiveiden puun.

”Toiveita saa aina esittää” V2

Muu yhteistyökohdassa mainittiin vielä varhaiskasvatussuunnitelmakeskustelut, vanhempainillat, retket ja tempaukset, vanhempien vierailut sekä teemapäivät. Vastaajat harmittelivat myös ajanpuutetta ja mainitsivat, että oma vapaa-aika on hyvä pitää erillään työajasta.

”Aika ei riitä mihinkään ylimääräiseen” V13

”Päivittäistä. Suhde on helposti perhepäivähoidossa pitkäaikainen ja läheinen. Kontakti ”aamuin illoin” ja viestit lisänä.” V21

Miten vanhempien osallisuutta varhaiskasvatuksessa pitäisi mielestäsi kehittää - kysymykseen tuli 21 vastausta. Monen mielestä kehitettävää olisi ja vanhempia tulisi rohkaista osallisuuteen. Vastaajien mielestä vanhemmille tulisi tarjota paljon erilaisia kanavia ja mataloittaa kynnystä osallistua. Osallisuuden lisäämisessä kannattaisi kuitenkin edetä pikkuhiljaa. Lisäksi henkilökunnalla tulisi olla riittävästä resursseja tarttua tilaisuuksiin. Vanhempien aktivointi osallisuuteen ja tiedostamaan osallisuuden tärkeyden olisi henkilöstön mielestä tärkeää. Muutamissa vastauksissa kommentoi-

tiin yksittäisiä vanhempien osallisuuden mahdollisuuksia, kuten lapsen päivittäistä sähköistä kirjaamista, kyselyitä sekä vanhempainiltaa.

”Kannustaa vanhempia olemaan enemmän mukana, jotta he oikeasti tietävät mitä varhaiskasvatukseen kuuluu.” V13

Lopun vapaaseen sanaan tuli 10 kommenttia. Eräässä vapaassa kommentissa pohdittiin sitä, että perhepäivähoitajan työpaikka on myös työntekijän oma koti, joten ei voi olettaa, että esimerkiksi eteisessä olisi esille varhaiskasvatuksen julisteita, mutta toisaalta pienemmän lapsimäärän takia yhteys vanhempiin on ehkä helpompi luoda. Muutama vastaaja pohti aikaa ja kiirettä; vanhemmilla ei ole aikaa ja kiinnostusta olla osallisia tai henkilöstöllä ei ole aikaa kohdata vanhempia ja keskustella rauhassa. Yksi vastaajista koki, että he ovat onnistuneet luomaan yhteyden vanhempiin, koska lähes kaikki osallistuvat vanhempainiltoihin. Loput kommentit käsittelivät positiivisesti kyselyä tai tutkimusprosessiani ylipäättänsä. Esille nousi asian herättely ja sen myötä mahdollisten uusien toimintatapojen kokeilu.

”Kiitos keskustelun, ideoiden ja ajatusten herättämisestä ja jakamisesta... tuli kirjoitettu ja mietittyä monta arjessa itsestään selvää asiaa uudelleen.” V24

Monesti huoltajat eivät halua olla vain tiedottamisen kohde, vaan heillä on aitoa kiinnostusta toimintaa kohtaan. Osallistaminen lisää huoltajien luottamusta ja arvostusta varhaiskasvatusta kohtaan sekä sitouttaa yhteisiin sääntöihin. Osallistavassa toiminnassa huoltajia kutsutaan mukaan jo suunnitteluvaiheessa. Varhaiskasvatuksen henkilöstöllä onkin tärkeä velvollisuus tarjota vanhemmille erilaisia osallisuuden mahdollisuuksia, joihin vanhemmat voivat halutessaan tarttua. (Karhuniemi 2013, 80.)

5.3.1 Henkilöstön parhaat vinkit vanhempien osallisuuteen varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksen henkilöstölle suunnatussa kyselyssä henkilöstöllä oli mahdollisuus jakaa parhaat vinkkinsä koskien vanhempien osallisuutta varhaiskasvatuksessa. Jokainen vastaaja sai halutessaan kirjata 1-3 ideaa, jotka saattoivat olla myös samoja

asioita, joita he olivat jo maininneet kyselyssä aiemmin omiksi toimintatavoikseen. Vastauksia eli vinkkejä tähän kohtaan tuli yhteensä 49 kappaletta.

Moni vastaaja kirjasi vinkikseen toiveiden puun, johon vanhemmat saavat nimettömänä kirjata omia toiveitaan toiminnan suhteen. Toiveiden puusta käytettiin monta erilaista nimeä ja lisäksi oli toivepussia sekä ideaalaatikkoa, jotka käytännössä tarkoittivat lähes samaa asiaa. Lisäksi vinkattiin palautelaatikosta. Vastauksissa tuli esille myös ryhmä sosiaalisessa mediassa, kyselyt, osallisuuskahvila ja vanhemman ammatin esittely. Keskustelut ja niiden tärkeys nousi vahvasti esille. Keskusteluissa on helppo kysyä mielipiteitä, kertoa tulevista tapahtumista ja antaa palautetta.

Konkreettisina vinkkeinä ehdotettiin, että vanhempi tulisi lukemaan ryhmälle lapsen lempisadun sekä se, että vanhempi kirjoittaa omalle lapselle runon, joka luetaan lapselle ennen päiväunille menoa. Yhdessä vinkissä toivottiin, että uuden lapsen ollessa tutustumiskäynnillä, myös vanhemmille tarjottaisiin lounas. Teemapäivät, perheillat ja yhteiset leikkihetket tulivat esille vastauksista. Lisäksi vinkattiin blogista sekä valokuvista ja niiden esille laittamisesta.

5.4 Vanhempien osallisuuden erilaiset toimintatavat vinkkivihkoon

Varhaiskasvatuksen henkilöstölle suunnatut ideariihet ja kysely herättelivät henkilöstä ajattelemaan vanhempien osallisuutta varhaiskasvatuksessa. Herättelyn myötä henkilöstön ymmärrys kasvoi siitä, mitä vanhempien osallisuus voi olla varhaiskasvatuksessa. Tulokseen tietysti vaikutti jokaisen henkilön oma kokemus ja tunne asiaa kohtaan. Lisäksi herättelyn myötä muutamat ottivat käyttöön uusia toimintatapoja, jotka tekivät arkea näkyvämmäksi ja antoivat vanhemmille paremmat mahdollisuudet osallisuuteen.

Kehittämistyön tuotoksena syntyi vanhempien osallisuus varhaiskasvatuksessa -vinkkivihko. Vinkkivihkoon keräsin ideoita ja erilaisia toimintatapoja, joilla vanhempien osallisuutta voi toteuttaa. Ideoita keräsin kyselyiden vastauksista, ideariihistä, omista kokemuksista sekä tietoperustasta. Selkeyden vuoksi jaoin vinkit osa-

alueisiin. Osa-alueet pohjautuvat henkilöstön kyselyssä käytettyyn jaotteluun, koska koin sen toimivaksi jaotteluksi. Vinkkivihon tein Scribus taitto-ohjelmalla.

Vinkkivihko laitetaan jakoon Eurajoen kunnan varhaiskasvatuksen henkilöstölle. Tällöin jokainen näkee kehittämistyöni myötä syntyneen lopputuotoksen, johon on itsekin päässyt vaikuttamaan. Vinkkivihosta henkilöstö voi poimia vinkkejä oman ryhmänsä toimintaan ja konkreettiseen vihkoon on helppo palata tulevaisuudessakin, kun haluaa palautella erilaisia toimintatapoja mieleensä. Lisäksi vinkkivihko tulee julkiseen jakoon internetiin, jolloin se on valtakunnallisesti vapaasti kaikkien käytävissä.

6 ARVIOINTI

6.1 Tutkimuksen toteuttamisen arviointi

Toimintatutkimus sopi hyvin lähestymistavaksi kehittämistyölleni, sillä se on yhteistyötä vaativaa ja osallistavaa tutkimusta. Toimintatutkimuksella etsitään ratkaisuja käytännön ongelmiin yhdessä koko organisaation kanssa. Olennaista on ottaa käytännössä toimivat ihmiset mukaan aktiivisiksi osallistujiksi. Tavoitteena on olla kiinnostuneita siitä, miten asiat pitäisi olla. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2014, 58.)

Koin vanhemmille suunnatun kyselyn olleen kokonaisuudessaan erittäin onnistunut. Tekninen toteutus onnistui ja oli hyvä ratkaisu tarjota vastausmahdollisuutta sekä sähköisesti että paperiversiona. Kahdesta palautuneesta paperilomakkeesta päättelin kuitenkin, että vastaajat olisivat tulkinneet asteikon väärinpäin. Vastauksia tuli mielestäni kiitettävästi. Vastaukset sinänsä eivät yllättäneet vaan ne pikemminkin vahvistivat ainakin omia ajatuksiani. Kyselyllä tarjottiin kuitenkin vanhemmille mahdollisuus olla osallisena ja vastaukset pistivät varhaiskasvatuksen henkilöstön pohtimaan vanhempien osallisuutta.

Päiväkodeissa olevien lasten vanhemmilta tuli vanhemmille suunnattuun kyselyyn yllättävän vähän vastauksia. Yhtenä merkittävänä syynä pidän sitä, että päiväkodissa

olevien lasten vanhempia ei käsittäakseni pahemmin muistuteltu kyselyn olemassa olostä, muuta kuin alussa annetuilla saatekirjeillä. Ainakin yhdessä päiväkodissa laitettiin lisäksi eteisten oviin muistutuslaput kyselystä, mutta en usko niillä olleen suurta vaikutusta. Harmittavan vähän vastauksia tuli myös avoimesta varhaiskasvatuksesta (yksi vastaus).

Ideariihet olivat erittäin onnistuneita, vaikka ne eivät mennekään ihan niin kuin olin etukäteen ajatellut. Suurimpana asiana esille nousi se, että ihmiset eivät heittäytyneet ideoimaan niin luovasti kuin ideariihi olisi menetelmänä sallinut. Keskustelut ja ideoinnit olivat hyvin realistisia ja omakohtaisia, vaikka korostinkin vahvasti luovuutta ja sitä, että ideoiden määrä on laatua tärkeämpää. Tästä syystä ideariihimenetelmä osoittautui tavallaan aika haastavaksi. Varhaiskasvatuksen arki on hyvin kiireistä ja sen huomasin myös ideariihissä. Harva oli ehtinyt lukemaan etukäteen lähettämäni infokirjettä ja täten osa ei oikein tiennyt mitä odottaa. Ideariihiin käytettävä aika oli selkeästi rajattu ja osallistujamäärä jäi paikoitellen odotettua pienemmäksi, kun henkilöstö ei pystynyt irtautumaan lapsiryhmästä. Ideariihet kuitenkin herättelivät henkilöstöä ajattelemaan asiaa ja ideoitakin syntyi kohtalaisesti.

Varhaiskasvatuksen henkilöstölle suunnattu kysely onnistui myös hyvin, vaikka vastausprosentti jäikin hieman odotettua pienemmäksi. Valitettavasti kuulin muutamilta, että webropol-kyselylomake ei ollut lähettänyt vastauksia eteenpäin vaikka vastaajat olivat kokeilleet vastata muutamaa eri otteeseenkin. Tarkempaa syytä en tähän ongelmaan tiedä. Vastauksia analysoidessa yhden kysymyksen tekninen asettelu tuotti itselle lisätoita. Tulevaisuudessa osaisin ottaa tämän paremmin huomioon kyselyn teknisissä asetuksissa. Lisäksi ammattikohdassa vastaajat olivat vastanneet eri tavoin mitä olin alun perin ajatellut. Olen kuitenkin tyytyväinen kyselyihin, koska en ollut ennen kehittämistyötäni toteuttanut kyselyä webropol-lomakkeella ja opiskelin sen itsenäisesti kyselyjä tehdessä.

Osa henkilöstöstä koki vanhempien osallisuuden hankalaksi ja vaikeaksi aiheeksi. Koen, että he ajattelivat asiaa liian monimutkaisesti tai ajattelivat vanhempien osallisuuden tarkoittavan sitä, että päättäväältä lapsen varhaiskasvatuksesta siirtyisi täysin vanhemmille. Hyvän suhteen muodostaminen lapseen ja lapsen saama laadukas

varhaiskasvatus luo jo hyvän pohjan vanhempien osallisuuden kokemiselle ja vaikuttamismahdollisuuksille.

Vinkkivihon toteuttaminen oli haastavaa siinä mielessä, että halusin saada monipuolisia vinkkejä tiiviiseen muotoon. Onnistuin toteutuksessa mielestäni hyvin ja vinkkivihkoa on mielestäni visuaalisestikin mukava lukea. Konkreettisia vinkkejä olisin toivonut hieman enemmän, mutta määrä on kuitenkin kohtalainen. Kyselyihin tulleilla vastauksilla oli merkittävä rooli vinkkivihon luomisessa. Osa ideoista on suoraan henkilöstön ehdottamia, mutta osan ideoista loin kyselyiden vastausten ja tietoperustan pohjalta sekä omien kokemusten innoittamana.

6.2 Opinnäytetyön keskeisten tulosten arviointi

Kehittämistutkimuksessani toteutui asiakasosallisuus, koska vanhemmat saivat olla mukana kehittämisessä kertomalla mielipiteitään heille suunnatussa kyselyssä. Jatkossa kun vanhempien osallisuus varhaiskasvatuksessa tulee entistä tietoisemmin huomioitua, asiakasosallisuus toteutuu arjessa säännöllisesti, kun vanhemmat saavat osallistua toiminnan suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. Tällöin tavoitteena on, että asiakasosallisuusaste on korkea ja vanhemmat saavat asiakkaina vaikuttaa saamansa palveluun ja kehittää palvelun eli varhaiskasvatuksen laatua.

Sosiaalipedagogisessa osallisuudessa oleellista on johonkin kuulumisen tunne ja kokemus yhteisöön kuulumisesta. Ihmisten tuntemuksia on välillä vaikea tulkita, mutta toivon kehittämistyöni tuoneen esille erilaisia toimintatapoja, joilla henkilöstön on helpompi kysellä vanhempien näkemyksiä ja siten saada selville, miten vanhempi kokee asiat. Sosiaalipedagogisessa osallisuudessa kuten myös varhaiskasvatuksessa on tärkeää avoin vuorovaikutus ja tasa-arvoisuus. Osallisuus ei toteudu automaattisesti, vaan se vaatii tietoista ajattelemista ja toteuttamista sekä vanhemmilta että varhaiskasvatuksen henkilöstöltä. Henkilöstön tulee aktivoida vanhempia ja tarjota heille erilaisia mahdollisuuksia osallisuuteen. Vanhempien tulisi tarttua heille tarjottuihin mahdollisuuksiin ja esimerkiksi osallistua tapahtumiin, jolloin yhteisöön kuulumisen tunne vahvistuu.

Kun vertaa äitien ja isien vastauksia vanhempien kyselyssä, huomaa, että äidit ovat hieman kriittisempiä arvioidessaan omia mahdollisuuksiaan olla osallinen. Isät kokivat monien asioiden olevan nykyisellään oikein hyvin. Sen sijaan äidit osallistuvat isiä mieluummin konkreettisiin tapahtumiin. Myös sillä tuntui olevan jonkun verran merkitystä, missä lapsi viettää varhaiskasvatuspäivänsä. Perhepäivähoidossa olevien lasten vanhemmat kokivat yleisesti ottaen omat mahdollisuutensa olla osallinen paremmin kuin päiväkodissa olevien lasten vanhemmat. Suurimmat ja huomattavimmat erot syntyivät siinä, kuinka vanhemmat kokivat mahdollisuutensa halutessaan vaikuttaa toiminnan suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. Päiväkodissa olevien lasten vanhemmat kokivat vaikutusmahdollisuuksien olevan huonommat kuin perhepäivähoidossa olevien lasten vanhemmat.

Varhaiskasvatuksen henkilöstölle suunnatussa kyselyssä vastaukset heittelehtivät tasaisesti eikä ollut huomattavissa mitään selkeää eroa, siinä miten esimerkiksi päiväkodin henkilöstö kokee asiat verrattaessa perhepäivähoitajiin. Erot ovat yllättävän pieniä, mutta kenties merkki siitä, että varhaiskasvatuksen laatu on tasaista. Toisaalta olisin odottanut erojen olevan selkeämpiä, koska varhaiskasvatuksessa työskennellään eri koulutuksilla, joilla jokaisella on oma painotuksensa.

Molemmissa kyselyssä olleita väittämiä vertaillessa suurin ero ilmeni siinä, että vanhemmat kokevat tietävänsä minkälaista lapsen arki on varhaiskasvatuksessa, mutta henkilöstön mielestä vanhemmat tietävät vain osittain lapsen varhaiskasvatuspaikan arjesta. Varsinkin päiväkodissa työskentelevät kokivat, että vanhemmat tietävät vain osittain lapsen arjesta. Jonkin verran eroa oli myös siinä, miten vanhempien toiveet ja ajatukset lapsen kasvatuksen suhteen otetaan huomioon. Vanhemmat arvioivat sen toteutuvan paremmin kuin varhaiskasvatuksen henkilöstö. Muuten vanhempien ja varhaiskasvatuksen henkilöstön ajatukset vanhempien osallisuudesta ja sen toteutumisesta varhaiskasvatuksessa olivat hyvin samansuuntaisia.

Tavoitteeni toiminnan laajasta kehittämisestä muuttui enemmänkin herättelyksi, joka toivon mukaan johtaa lähiaikoina konkreettisempaan ja ennen kaikkea tietoisempaan kehittämiseen. Yksittäiset työntekijät ottivat käyttöön yksittäisiä toimintatapoja jo kehittämistyöni aikana, mutta varsinainen laajempi toimintatapojen käytäntöön vieminen jäi vielä tulevaisuuteen. Kehittämistyössäni luomani herättely ja ideoista koot-

tu vinkkivihko, auttavat henkilöstöä tulevaisuudessa tukemaan ja kehittämään vanhempien osallisuutta sekä itsenäisesti että esimiesten muistuttelemana. Kehittämistyössäni syntynyt vinkkivihko tukee Eurajoen kunnassa ollutta hanketta, sillä se on konkreettinen tuotos vanhempien osallisuuden mahdollistavien käytäntöjen kehittämiseen.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Kuten valtakunnallisessa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa todetaan, inkluvisessa toimintakulttuurissa edistetään osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassa. Osallisuutta edistäviä toimintatapoja sekä rakenteita tulee tietoisesti kehittää, jotta lasten, henkilöstön ja huoltajien aloitteet, näkemykset ja mielipiteet tulevat kuulluksi ja niitä arvostetaan. (Opetushallitus 2016, 30.) Vanhempien mukaan ottaminen toiminnan suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin voi vaatia henkilöstöltä enemmän ennakkointia ja suunnittelua, mutta tekee varhaiskasvatuksesta entistä laadukkaampaa. Vanhempien osallisuus antaa paljon sekä vanhemmille että varhaiskasvatuksen henkilöstölle, kun he voivat oppia toinen toisiltaan ja kehittää toimintaa lasten parhaaksi.

Vanhempien osallisuuden kokeminen on yksilöllistä omiin kokemuksiin ja ajatuksiin pohjautuvaa. Jokainen kokee ja tuntee tilanteet eritavalla. Yhteisöllisyys, vapaaehtoisuus ja vastavuoroisuus ovat kuitenkin tärkeitä vanhempien osallisuudessa varhaiskasvatuksessa. Yleisesti ottaen vanhempien osallisuus varhaiskasvatuksessa koetaan tärkeänä ja tavoiteltavana asiana niin vanhempien kuin varhaiskasvatuksen henkilöstön keskuudessa. Vanhemmat haluavat olla osallisia varsinkin oman lapsensa varhaiskasvatuksessa.

Vanhempien osallisuus on käsitteenä paikoitellen vielä melko vieras varhaiskasvatuksessa. Toki vanhemmat ovat aina osallistuneet, heidän mielipiteitään on kysytty ja varhaiskasvatuksen henkilöstö on ollut vuorovaikutuksessa vanhempien kanssa, mutta osallisuus laajemmassa merkityksessä on vielä melko vierasta. Varsinkin vanhempien mukaan ottaminen toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen voidaan kokea vie-

raalta niin vanhempien kuin varhaiskasvatuksen henkilöstön keskuudessa. Toisaalta on myös niitä vanhempia ja varhaiskasvatuksen henkilöstöä, jotka kokevat asian luonnollisena osana varhaiskasvatusta. Moni ei ehkä ymmärräkään kuinka pienet asiat voivat olla osallisuutta ja lopulta vanhemmilla on paljon osallisuuden mahdollisuuksia varhaiskasvatuksessa. Esimerkiksi arjen näkyväksi tekeminen tukee vahvasti vanhempien osallisuutta, mutta arjen kiireissä, se jää usein liian vähäiselle huomiolle. Kehitettävää kuitenkin on ja osallistumisesta tulisi siirtyä osallisuuteen sekä mielipiteiden ilmaisemisen lisäksi tulisi antaa vanhemmille mahdollisuus laajempaan suunnitteluun.

Varhaiskasvatuksen henkilöstö tarvitsee lisää rohkeutta ottaa käyttöön ja kokeilla erilaisia toimintatapoja vanhempien osallisuuden tukemiseksi ja kehittämiseksi. Vanhempia tulee myös aktiivisesti kannustaa osallisuuteen. Tavoitteena on tarjota mahdollisuuksia, joihin vanhemmat voivat halutessaan tarttua. Yksi tapa ei toimi kaikkien kanssa, vaan vanhemmille tulisi tarjota monenlaisia tapoja. Toimivia tapoja osallisuuden edistämiseksi kannattaa kysellä vanhemmilta jo lapsen varhaiskasvatuksen alkaessa ja kaikkien tulee sitoutua niihin. Osallisuus ei kuitenkaan tarkoita vanhempien pakottamista mukaan toimintaan, eikä myöskään sitä, että kaikki toiminta tapahtuu vanhempien toiveiden mukaan. Vanhemmat kannattaakin nähdä entistä tärkeämpinä osallistujina ja vaikuttajina varhaiskasvatuksen arjen sisältöön. Kun lähtee tietoisesti toteuttamaan erilaisia toimintatapoja vanhempien osallisuuden tukemiseksi, niistä muodostuu itselle pian luonnollinen tapa toimia. Vanhempien osallisuutta tulee ajatella varhaiskasvatuksen henkilöstön keskuudessa säännöllisesti, jolloin toiminnalla on mahdollisuus kehittyä.

Vaikka pääsin kehittämistyössä haluamaani lopputilanteeseen, kehittäminen jatkuu edelleen. Uusien toimintatapojen juurruttaminen arkeen ottaa oman aikansa ja osa ihmisistä omaksuu uudet asiat toisia nopeammin. Muutokselle ja kehittämiselle tulee antaa aikaa. Jokaisen tulee saada tutustua rauhasa vanhempien osallisuuden eri toimintatapoihin, jolloin jokaisella on mahdollisuus löytää itselleen mieluisat tavat toimia. Ajan myötä vanhempien osallisuutta tukevia toimintatapoja syntyy lisää arjen tarpeiden mukaan. Jatkotutkimusaiheina kehittämistyölleni voisi olla vanhempien osallisuuden tutkiminen eri varhaiskasvatuksessa käytettävissä vaihtoehtopedagogii-

koissa. Lisäksi mielenkiintoista tutkittavaa olisi vanhemmuuden tutkiminen ja se kuuluuko osallisuus kaikkiin eri vanhemmuuksiin.

Vanhempien osallisuus varhaiskasvatuksessa syntyy vanhempien ja varhaiskasvatuksen henkilöstön välisestä yhteistyöstä. Hyvä yhteistyösuhde rakentuu luottamukselliseen, avoimeen, kannustavaan ja arvostavaan vuorovaikutukseen. Hyvä vuorovaikutus on tasa-arvoista ja edellyttää aikaa. Vanhemmille tulee aktiivisesti kertoa eri osallistumismahdollisuuksista, joihin he voivat halutessaan tarttua. Vanhemmat ovat oman lapsensa asiantuntijoita, kun taas henkilöstö on varhaiskasvatuksen ammattilaisia. Osallisuutta tuleekin tarkastella mahdollisimman laajasti ja tarjota kaikille mahdollisuus osallisuuteen.

LÄHTEET

Alasuutari, M. 2010. Suunniteltu lapsuus: keskustelut lapsen varhaiskasvatuksesta päivähoitossa. Tampere: Vastapaino.

Almann, S. 2009. Partnerlus – lasteaija ja lapsevanemate koostöö alus. Teoksessa E. Kulderknap (toim.) Õppe- ja kasvatustegevuse korraldus. Tallinn: Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus, 51-64. Viitattu 15.2.2018. http://oppekava.innove.ee/wp-content/uploads/2015/07/Oppekorraldus_Alusharidus.pdf

Eerola-Pennanen, P., Vuorisalo, M. & Raittila, R. 2017. Johdatus varhaiskasvatukseen. Teoksessa M. Koivula, A. Siippanen & P. Eerola-Pennanen (toim.) Valloitava varhaiskasvatus: oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tampere: Vastapaino, 21-35.

Eskel, P. & Marttila, M. 2013. Osallisuuden kokemus osana yhteisöllisyyttä. Teoksessa P. Marjanen, M. Marttila & M. Varsa (toim.) Pienten piirissä: Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. Jyväskylä: PS-kustannus, 75-98.

Eurajoen koululautakunta 2016. Valtionavustus lasten ja vanhempien osallisuuden vahvistamiseen varhaiskasvatuksessa. Pöytäkirja 28.9.2016. Viitattu 15.12.2017. <http://ptk.eurajoki.fi/kokous/20161258-3.HTM>

Eurajoen kunta 2017. Kuntastrategia 2017 – Eurajoki. Viitattu 28.4.2017. www.eurajoki.fi/wp-content/uploads/2016/08/Kuntastrategia-2017.pdf

Eurajoen kunta 2018. Kuntainfo. Viitattu 17.2.2018. <http://www.eurajoki.fi/hallinto/kuntainfo/>

Eurajoen sivistyslautakunta 2018. Varhaiskasvatuksen tila- ja paikkatarveselvitystä tammikuun 2018. Viitattu 17.2.2018. <http://ptk.eurajoki.fi/kokous/20181467-6-1.PDF>

Gopnik, A. 2017. Puuseppä vai puutarhuri? Vanhemmuuden suorittamisesta onnellisen lapsuuden tukemiseen. Helsinki: Art House.

Guerra, M. & Luciano, E. 2010. Sharing the responsibility of education: The relationship between teachers and parents in 0-6 year-old children services and schools. *Procedia Social and Behavioral Sciences* 2 (2010), 3308-3313. Viitattu 18.2.2018. <https://core.ac.uk/download/pdf/82349626.pdf>

Halme, N., Vuorisalmi, M. & Perälä, M-L. 2014. Tuki, osallisuus ja yhteistoiminta lasten ja perheiden palveluissa. Työntekijöiden näkökulma. Helsinki: Terveystien ja hyvinvoinnin laitos.

Hankesuunnitelma 2016. Varhaiskasvatuksen valtionapu hankkeeseen ”Lasten ja vanhempien osallisuuden vahvistaminen varhaiskasvatuksessa”. Eurajoen kunta.

- Harisalo, R. 2011. Luovuuden teknologia: ideointimenetelmät organisaatioiden luovuuden vahvistajina. Tampere: Tampere University Press.
- Hastrup, A. & Hietanen-Peltola, M. 2013. Lasten, nuorten ja perheiden palvelut ja kehitysympäristöt. Teoksessa A. Hastrup, M. Hietanen-Peltola, J. Jahnukainen & M. Pelkonen (toim.) Lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelujen uudistaminen: Lasten Kaste -kehittämistyöstä pysyväksi toiminnaksi. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 35-36.
- Heikkinen, H. 2007. Toimintatutkimuksen lähtökohdat. Teoksessa H. Heikkinen, E. Rovio, & L. Syrjälä (toim.) Toiminnasta tietoon: toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Helsinki: Kansanvalistusseura, 16-38.
- Heikkinen, H., Rovio, E. & Kiilakoski, T. 2007. Toimintatutkimus prosessina. Teoksessa H. Heikkinen, E. Rovio & L. Syrjälä (toim.) Toiminnasta tietoon: toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Helsinki: Kansanvalistusseura, 78-93.
- Heikkinen, H. 2015. Toimintatutkimus: kun käytäntö ja tutkimus kohtaavat. Teoksessa R. Valli & J. Aaltola (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1: Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-Kustannus, 204-219.
- Hellsten, T. 2003. Vanhemmuus: vastuullista vallankäyttöä. Helsinki: Kirjapaja.
- Huovinen, T. & Rovio, E. 2007. Toimintatutkija kentällä. Teoksessa H. Heikkinen, E. Rovio & L. Syrjälä (toim.) Toiminnasta tietoon: toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Helsinki: Kansanvalistusseura, 94-113.
- Huttunen, J. 2001. Isänä olemisen uudet suunnat: hoiva-isiä, etäi-isiä ja ero-isiä. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Innokylä. 2017. Aivoriini. Viitattu: 15.4.2017.
<https://www.innokyla.fi/web/malli109565>
- Karhuniemi, T. 2013. Kodin ja koulun välinen viestintä. Teoksessa A. Lämsä (toim.) Verkosto vahvaksi: toimiva vuorovaikutus perheiden kanssa. Jyväskylä: PS-kustannus, 71-94.
- Karila, K. 2006. Kasvatuskumppanuus vuorovaikutussuhteena. Teoksessa K. Karila, M. Alasuutari, M. Hännikäinen, A. R. Nummenmaa & H. Rasku-Puttonen (toim.) Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 91-110.
- Ketola, E. & Kurjenrauma, K. 2018. Lastenneuvolakäsikirja: vanhemmuuden roolit. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 9.3.2018.
<https://thl.fi/fi/web/lastenneuvolakasikirja/tietopakettit/monimuotoiset-perheet/uusperhe/vanhemmuuden-roolit>
- Laaksonen, H. & Ollila, S. 2017. Lähijohtamisen perusteet terveydenhuollossa. 3. uud. p. Helsinki: Edita.

Leemann, L. & Hämäläinen, R-M. 2016. Asiakasosallisuus, sosiaalinen osallisuus ja matalan kynnyksen palvelut: pohdintaa käsitteiden sisällöstä. *Yhteiskuntapolitiikka* 81, 586-594. Viitattu 23.8.2017.
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/.../YP1605_Leemann%26Hamalainen.pdf

Mäkisalo-Ropponen, M. 2016. Kohti yhdessä tekemisen kulttuuria. Helsinki: Draamatyö.

Nivala, E. & Ryytänen, S. 2013. Kohti sosiaalipedagogista osallisuuden ideaalia. Viitattu 20.8.2017.
www2.uef.fi/documents/1381035/2330652/NivalaRyytänen2013.pdf

Ojasalo, K., Moilanen, T. & Ritalahti, J. 2014. Kehittämistyön menetelmät: uudenlaista osaamista liiketoimintaan. 3. uud. p. Helsinki: Sanoma Pro.

Oranen, M. 2013. Osallisuus osaksi arkea. Teoksessa A. Hastrup, M. Hietanen-Peltola, J. Jahnukainen & M. Pelkonen (toim.) *Lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelujen uudistaminen: Lasten Kaste -kehittämistyöstä pysyväksi toiminnaksi*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 122-126.

Parrila, S. & Fonsén E. 2016. Arviointimenetelmien kehittäminen ja käyttöönotto. Teoksessa S. Parrila & E. Fonsén (toim.) *Varhaiskasvatuksen pedagoginen johtajuus: käsikirja käytännön työhön*. Jyväskylä: PS-kustannus, 91-114.

Perälä, M-L., Salonen, A., Halme, N. & Nykänen, S. 2011. Miten lasten ja perheiden palvelut vastaavat tarpeita? Vanhempien näkökulma. Tampere: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Poikonen, P-L. & Lehtipää, R. 2009. Päivähoidon ja kodin jaettu kasvatustehtävä: kasvatuskumppanuus perheen voimavarana. Teoksessa A. Rönkä, K. Malinen & T. Lämsä (toim.) *Perhe elämän paletti: vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa*. Jyväskylä: PS-kustannus, 69-88.

Ronkainen, S., Pehkonen, L., Lindblom-Ylänne, S. & Paavilainen, E. 2013. Tutkimuksen voimasanat. Helsinki: Sanoma Pro.

Schmitt, F. 2003. Riittävän hyvä vanhemmuus. Teoksessa J. Sinkkonen (toim.) *Pesästä lentoon: kirja lapsen kehityksestä kasvattajalle*. Helsinki: WSOY. 298-326.

Scmitt, F. & Piha J. 2008. Vanhemmuudesta - vanhempana oleminen ja vanhempana toimiminen. *Perheterapia* 2, 6-14.

Valli, R. 2015. Paperinen kyselylomake. Teoksessa R. Valli & J. Aaltola (toim.) *Ik-kunoita tutkimusmetodeihin 1: Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. Jyväskylä: PS-Kustannus, 84-108.

Varhaiskasvatuslaki. 1973. L 19.1.1973/36 muutoksineen.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2016. Helsinki: Opetushallitus. Määräykset ja ohjeet 2016: 17. Viitattu: 21.8.2017.
www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf

Vehkalahti, K. 2014. Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Finn Lectura.

Veisson, M. & Suur, S. 2005. Koostöö lapsevanematega. Haridus 12/2005, 16-17. Viitattu 1.2.2018. <http://haridus.opleht.ee/Arhiiv/122005/16-17mustv.pdf>

Venninen, T., Leinonen, J., Rautavaara-Hämäläinen, M. & Purola, K. 2011. ”Lähes aina haettaessa sanotaan, että ihan ok päivä - mitä se lopulta tarkoittaa?” Lasten vanhempien ja henkilökunnan osallisuus pääkaupunkiseudun päiväkodeissa. Viitattu 30.8.2017. http://www.socca.fi/files/1618/Lasten_vanhempien_ja_henkilokunnan_osallisuus_paa_kaupunkiseudun_paivakodeissa_2011.pdf

Ylitalo, P. 2011. Roolikartta vanhemmuuden, parisuhteen ja itsenäistymisen tueksi. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.

LIITTEET

Liite 1	Vanhemmille suunnatun kyselyn saatekirje
Liite 2	Kyselylomake vanhemmille
Liite 3	Varhaiskasvatuksen henkilöstölle suunnatun kyselyn saatekirje
Liite 4	Kyselylomake varhaiskasvatuksen henkilöstölle

Hyvät vanhemmat!

Olen Suvi Lamminen ja työskentelen Eurajoen kunnassa lastentarhanopettajana päiväkotiki Majakassa. Työni ohella opiskelen Satakunnan ammattikorkeakoulussa sosiaalialan koulutusohjelmassa sosionomi (YAMK) –tutkintoa.

Opiskeluihini liittyen teen opinnäytetyötä vanhempien osallisuudesta Eurajoen kunnan varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyöni tarkoituksena on selvittää osallisuuden mahdollisuuksia ja kehittää niitä entisestään. Lasten ja vanhempien osallisuuden vahvistaminen varhaiskasvatuksessa on ajankohtainen asia Eurajoen kunnassa. Eurajoen kunnan varhaiskasvatushenkilöstöä on muun muassa koulutettu kasvatuskumppanuuskoulutuksissa ja keväällä 2017 vanhemmat saivat osallistua paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman tekemiseen osallistumalla kyselyyn.

Tarvitsen teidän apuani ja pyydänkin teitä vastaamaan kyselyyn joko internetissä webropol-kyselylomakkeella tai paperiseen kyselyyn. Kyselyn vastaamiseen kuluu aikaa noin 10 min. Vastausaikaa kyselyssä on 24.11.2017 asti. Paperisen version saat halutessasi pyytämällä lapsesi varhaiskasvatuspaikasta ja sähköisen kyselyn löydät osoitteesta: <https://www.webropol-surveys.com/S/08CFD5D9DC1D99B0.par>

Vastauksenne ovat arvokkaita. Vastauksienne pohjalta varhaiskasvatuksen henkilöstö pohtii toimintatapoja ylläpitää ja kehittää vanhempien osallisuutta.

Mikäli Teillä on kysyttävää, voitte olla yhteydessä minuun.

Ystävällisin terveisin,

Suvi Lamminen

suvi.lamminen@eurajoki.fi / suvi.lamminen@student.samk.fi

KYSELY VANHEMMILLE
Vanhempien osallisuus Eurajoen kunnan varhaiskasvatuksessa

Olen varhaiskasvatuksessa olevan lapseni/lapsieni

☐ äiti ☐ isä ☐ muu huoltaja

Lapseni on/ovat

☐ päiväkodissa ☐ ryhmäperhepäiväkodissa ☐ perhepäivähoitajalla ☐ avoimessa varhaiskasvatuksessa

Rastita mielipidettäsi parhaiten kuvaava vaihtoehto

1 = täysin samaa mieltä 2 = osittain samaa mieltä 3 = osittain eri mieltä 4 = täysin eri mieltä

Saan tarpeeksi tietoa lapseni varhaiskasvatuspaikan toiminnasta.	1	2	3	4
Koen, että voin omalla toiminnallani vaikuttaa lapsen arkeen varhaiskasvatuksessa.	1	2	3	4
Toiveeni ja ajatukseni lapsen kasvatuksen suhteen on otettu huomioon varhaiskasvatuksen arjessa.	1	2	3	4
Pystyn halutessani juttelemaan päivittäin varhaiskasvatuksen henkilöstön kanssa.	1	2	3	4
Varhaiskasvatuksen henkilöstö on kiinnostunut lapsestani ja ajatuksistani.	1	2	3	4
Tiedän minkälaista lapseni arki on varhaiskasvatuksessa.	1	2	3	4
Tunnen itseni tervetulleeksi lapseni varhaiskasvatuspaikkaan.	1	2	3	4
Pääsen vaikuttamaan lapseni varhaiskasvatuspaikan oppimisympäristöön (sisä- ja ulkotiloihin).	1	2	3	4
Pääsen halutessani vaikuttamaan lapseni varhaiskasvatuspaikan toiminnan suunnitteluun.	1	2	3	4
Pääsen halutessani vaikuttamaan lapseni varhaiskasvatuspaikan toiminnan toteutukseen.	1	2	3	4
Pääsen halutessani vaikuttamaan lapseni varhaiskasvatuspaikan toiminnan arviointiin.	1	2	3	4
Osallistun mielelläni vanhemmille suunnattuihin tapahtumiin, joita varhaiskasvatus järjestää.	1	2	3	4
Osallistun mielelläni perheille suunnattuihin tapahtumiin, joita varhaiskasvatus järjestää.	1	2	3	4

Koen vanhempien osallisuuden tärkeäksi varhaiskasvatuksessa.	1	2	3	4
Tunnen olevani vanhempana osallinen Eurajoen kunnan varhaiskasvatuksessa.	1	2	3	4
Olen tyytyväinen mahdollisuuksiini vaikuttaa varhaiskasvatuksen arkeen.	1	2	3	4
Haluan olla osallisena omaa lastani koskevissa asioissa.	1	2	3	4
Haluan olla osallisena koko kuntaa koskevissa varhaiskasvatuksen asioissa.	1	2	3	4
Vanhempien osaamista tulisi hyödyntää enemmän varhaiskasvatuksessa (esim. vanhemman ammatti).	1	2	3	4
Haluaisin viettää päivän lapseni kanssa varhaiskasvatuksessa.	1	2	3	4

Minkälaiseen toimintaan osallistuisit mielelläsi? (voit rastittaa useita kohtia)

- ☐ perinteinen vanhempainilta toimintakauden alussa
- ☐ johonkin teemaan liittyvä vanhempainilta (esim. lasten terveys)
- ☐ toiminnallinen vanhempainilta (esim. lapset ja vanhemmat yhdessä)
- ☐ vanhempainkahvilat (vapaampaa keskustelua vanhempien välillä)
- ☐ varhaiskasvatuskeskustelut ja lapsen oma varhaiskasvatussuunnitelman tekeminen
- ☐ vanhempaintoimikunta
- ☐ perheiden yhteinen toiminta (esim. joulujuhlat, pihaseikkailut...)
- ☐ tulo-/hakutilanteen yhteydessä tapahtuva lyhyt toiminta yhdessä lapsen kanssa
- ☐ varainkeruutempaus oman lapsen hoitopaikan hyväksi (esim. myyjäiset)
- ☐ varhaiskasvatuksen toiminnan suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin
- ☐ kyselyihin vastaaminen (mm. asiakastyytyväisyyskysely)
- ☐ jotain muuta, mitä? _____

Vanhempien osallisuus varhaiskasvatuksessa mielestäni tarkoittaa...

Mihin asioihin haluaisit vaikuttaa / muita kehitysideoita vanhempien osallisuuden lisäämiseksi?

Vapaa sana: _____

Kiitos vastauksestasi!

Hyvä varhaiskasvattaja!

Olen Suvi Lamminen ja työskentelen Eurajoen kunnassa lastentarhanopettajana päiväkotia Majakassa. Töiden ohella opiskelen Satakunnan ammattikorkeakoulussa sosiaalialan koulutusohjelmassa sosionomi (YAMK) –tutkintoa.

Opiskeluihini liittyen teen opinnäytetyötä vanhempien osallisuudesta Eurajoen kunnan varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyöni tarkoituksena on selvittää osallisuuden mahdollisuuksia ja kehittää niitä entisestään. Vanhemmat saivat osaltaan vastata kyselyyn syksyllä 2017 ja lisäksi pidin henkilöstölle ideariihä yksiköittäin. Kiitos kaikille ideariihin osallistuneille ja toivottavasti saitte niistä jotain ajatuksia työhönne.

Pyydän teitä vielä vastaamaan kyselyyn joko internetissä webropol-kyselylomakkeella tai paperiseen kyselyyn. Toivon saavani vastauksenne 2.3.2018 mennessä. Paperisen version saat halutessasi pyytämällä esimieheltäsi tai minulta ja sähköisen kyselyn löydät osoitteesta:

<https://www.webropol-surveys.com/S/2C4BD676980D3096.par>

Mikäli Teillä on kysyttävää, voitte olla yhteydessä minuun.

Ystävällisin terveisin,

Suvi Lamminen

suvi.lamminen@eurajoki.fi / suvi.lamminen@student.samk.fi

KYSELY VARHAISKASVATUKSEN HENKILÖSTÖLLE
Vanhempien osallisuus Eurajoen kunnan varhaiskasvatuksessa

Ammattini

- ☐ lastentarhanopettaja
- ☐ lastenhoitaja
- ☐ avustaja
- ☐ ryhmäperhepäivähoitaja
- ☐ perhepäivähoitaja
- ☐ muu, mikä: _____

Työskentelen

- ☐ päiväkodissa
- ☐ ryhmäperhepäiväkodissa
- ☐ perhepäivähoitajana
- ☐ avoimessa varhaiskasvatuksessa
- ☐ muu varhaiskasvatus, mikä: _____

Alan työkokemukseni

- ☐ 0-2 vuotta
- ☐ 2-5 vuotta
- ☐ 5-10 vuotta
- ☐ 10-15 vuotta
- ☐ yli 15 vuotta

Olen osallistunut Eurajoen kunnan järjestämään Kasku-koulutukseen

- ☐ kyllä
- ☐ ei

Mitä vanhempien osallisuus varhaiskasvatuksessa mielestäsi tarkoittaa?

Miten koet vanhempien osallisuuden työntekijänä?

Rastita mielipidettäsi parhaiten kuvaava vaihtoehto

1 = täysin samaa mieltä 2 = osittain samaa mieltä 3 = osittain eri mieltä 4 = täysin eri mieltä

Vanhemmat tietävät minkälaista lapsen varhaiskasvatuspaikan arki on.	1	2	3	4
Vanhempien toiveet ja ajatukset lapsen kasvatuksen suhteen otetaan huomioon.	1	2	3	4
Vanhemmat pystyvät halutessaan juttelemaan päivittäin varhaiskasvatuksen henkilöstön kanssa.	1	2	3	4
Vanhemmat pääsevät halutessaan vaikuttamaan lastensa varhaiskasvatuspaikan oppimisympäristöön (sisä- ja ulkotiloihin).	1	2	3	4
Vanhemmat pääsevät halutessaan vaikuttamaan lastensa varhaiskasvatuspaikan toiminnan suunnitteluun.	1	2	3	4
Vanhemmat pääsevät halutessaan vaikuttamaan lastensa varhaiskasvatuspaikan toiminnan toteutukseen.	1	2	3	4
Vanhemmat pääsevät halutessaan vaikuttamaan lastensa varhaiskasvatuspaikan toiminnan arviointiin.	1	2	3	4
Hyödynnän työssäni aktiivisesti erilaisia menetelmiä vanhempien osallisuuden edistämiseksi.	1	2	3	4
Varhaiskasvatuksen henkilöstö rohkaisee vanhempia osallisuuteen.	1	2	3	4
Vanhemmat pystyvät olemaan osallisia Eurajoen kunnan varhaiskasvatuksessa.	1	2	3	4
Koen vanhempien osallisuuden tärkeäksi varhaiskasvatuksessa.	1	2	3	4

Miten otat konkreettisesti huomioon vanhempien osallisuuden omassa toiminnassasi / ryhmäsi toiminnassa... (luettele eri asioita)

Vanhempien ideoiden ja aloitteiden huomioon ottaminen ja kysyminen: _____

Arjen näkyväksi tekeminen vanhemmille: _____

Tiedottaminen vanhemmille: _____

Yhteiset tapahtumat (sekä koko perheen että vain vanhempien): _____

Vanhempien mahdollisuudet toiminnan suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin: _____

Muu yhteistyö vanhempien kanssa: _____

Paras vinkkini/ideani koskien vanhempien osallisuutta (1-3 ideaa, voi olla joku edellä mainitsemistasi asioista)

Esimerkki Vinkki: Toiveiden puu

lisätietoa/perustelu: vanhemmat voivat kirjoittaa toiveita toiminnasta valmiisiin lehtiin, jotka he lisäävät eteisessä olevaan pöyhän

vinkki 1: _____

lisätietoa/perustelu: _____

vinkki 2: _____

lisätietoa/perustelu: _____

vinkki 3: _____

lisätietoa/perustelu: _____

Miten vanhempien osallisuutta varhaiskasvatuksessa pitäisi mielestäsi kehittää?

Vapaa sana: _____

Kiitos vastauksestasi!